

**МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ
УЗБЕКИСТАН**

ТАШКЕНТСКАЯ МЕДИЦИНСКАЯ АКАДЕМИЯ

**КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ МЕДИЦИНСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ ИМ. С.Д. АСФЕНДИЯРОВА**

XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN

“Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya dolzarb muammolari”

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«Актуальные вопросы микробиологии, вирусологии и иммунологии».**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
“Current issues in microbiology, virology and immunology”**

17 ноября 2023 г

Ташкент 2023 год

**МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ
УЗБЕКИСТАН**

ТАШКЕНТСКАЯ МЕДИЦИНСКАЯ АКАДЕМИЯ

**КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ МЕДИЦИНСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ ИМ. С.Д. АСФЕНДИЯРОВА**

XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN

“Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya dolzarb muammolari”

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«Актуальные вопросы микробиологии, вирусологии и иммунологии».**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
“Current issues in microbiology, virology and immunology”**

17 ноября 2023 г

Ташкент 2023 год

**МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ
УЗБЕКИСТАН
ТАШКЕНТСКАЯ МЕДИЦИНСКАЯ АКАДЕМИЯ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ МЕДИЦИНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМ. С.Д. АСФЕНДИЯРОВА**

XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN

“Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya dolzarb muammolari”

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«Актуальные вопросы микробиологии, вирусологии и иммунологии».**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
“Current issues in microbiology, virology and immunology”**

17 ноября 2023 года

Сборник тезисов

Ташкент 2023 год

УДК. 616 -093/-098-093

Международная научно-практическая конференция. «Актуальные вопросы микробиологии, вирусологии и иммунологии» (Ташкент, 17–ноябрь 2023 г.): сборник материалов. – Ташкент: 2023. – 32 стр.

В сборнике материалов международной научно-практической конференции «Актуальные вопросы микробиологии, вирусологии и иммунологии» представлены результаты научных исследований актуальных проблем микробиологии, вирусологии и иммунологии.

Редакционная коллегия:

З.А.Нурузова (председатель), Ш.Р.Алиев, З.Р.Файзуллаева (ответственный секретарь), Н.Т. Ёдгорова, А. Ш. Шамуратов, Г. И. Саидмуродова, М. А. Муминова, З. Н. Эргашева. тексты тезис публикуются в авторской редакции.

© Ташкентская медицинская академия - 2023

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

З.А.Нурузова
Заведующий кафедры
микробиология,
вирусология, иммунология
ТМА

Ш.Р.Алиев
Доцент кафедры микробиологии,
вирусологи иммунологии ТМА

З.Р.Файзуллаева
Доцент кафедры микробиологии,
вирусологи иммунологии ТМА

Н.Т.Ёдгорова
Доцент кафедры
микробиология,
вирусология, иммунология
ТМА

А.Ш.Шамуратов
Ассистент кафедры
Микробиологии, вирусологии,
Иммунологии ТМА

Г.И.Саидмуродова
Ассистент кафедры
Микробиологии, вирусологии,
Иммунологии ТМА

М.А.Муминова
Ассистент кафедры
микробиологии,
вирусологии,
Иммунологии ТМА

З.Н.Эргашова
докторант кафедры
микробиологии, вирусологии,
Иммунологии ТМА

Д.В.Буняева
КазНМУ имени
С.Д.Асфендиярова
Ассистент кафедры
Микробиологии и
вирусологии

МУНДАРИЖА/ОГЛАВНЕНИЕ

№	Номланиши/Наименование	Bet
1	Abdullayev U.M., Oxunjonova K.X. REPRODUKTIV YOSHDAGI AYOLLARDA ODDIY GERPES VIRUSINING UCHRASH DARAJASI.	7
2	Abdullayev U.M., Aliev Sh.R., Nuruzova Z.A. O‘TKIR RINOSINUSIT ETIOLOGIYASIDA BAKTERIYALARNING ROLI VA ULARNING ZAMONAVIY ANTIBIOTIKLARGA SEZGIRLIGI.	7
3	Aliev SH.R., Boltayeva R.SH., Abdullayev U.M. SURUNKALI BUYRAK YETISHMOVCHILIGI BILAN OG‘RIGAN BOLALARDA SIYDIK YO‘LLARI MIKROBIOTINING O‘ZGARISHI.	9
4	Aliev SH. R., Akbarov A.N. SURUNKALI BUYRAK YETISHMOVCHILIGI BILAN OG‘RIGAN BEMORLARDA ORTOPEDIK PROTEZLARIGA MOSLASHISH JARAYONIDA «ELYUDRIL” ANTISEPTIK PREPARATIDAN MAHALLIY FOYDALANISH DINAMIKASINI KLINIK-MIKROBIOLOGIK BAHOLASH.	10
5	Алиев А.Ш., Алиев Ш.Р., Курбанова М.А. ЦИФРОВАЯ КРАСНАЯ ФЛЮОРЕСЦЕНЦИЯ В ДИАГНОСТИКЕ АКНЕ.	11
6	Алиев Ш.Р., Джураева З.Б., Изатуллаев Ж.Б. ИЗУЧЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ МИКРО РНК В ПЛАЗМЕ КРОВИ БОЛЬНЫХ ХРОНИЧЕСКИМ ВИРУСНЫМ ГЕПАТИТОМ В И С.	12
7	Джураев Д.Р. КЛИНИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ МИКРОФЛОРЫ СОДЕРЖИМОГО ЭХИНОККОКОВОЙ КИСТЫ И ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЕГО ЧУВСТВИТЕЛЬНОСТИ К АНТИБИОТИКАМ.	13
8	Кадирова К.А. РОЛЬ ОПРЕДЕЛЕНИЕ HCV МОЛЕКУЛЯРНО-БИОЛОГИЧЕСКИМ МЕТОДОМ.	14
9	Ibragimov A.U., Rasulov Sh.M., Danaev B.F. SURXONDARYO VILOYATI AHOLISINING KASALLANISH DARAJASIGA TASHQI MUHIT IFLOSLANISHINING TA’SIRI.	15
10	Мадреимов А¹, Кудияров.И.А.² СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ЭПИДЕМИОЛОГИИ ОКЗ В РЕСПУБЛИКЕ КАРАКАЛПАКСТАН.	16
11	Mamatmusayeva F.Sh. “A” VIRUSLI GEPATIT O‘TKAZGAN REKONVALESSENT BOLALARDA REKONVALESSYENSIYA MUDDATLARIGA BOG‘LIQ RAVISHDA KLINIK BELGILARNING O‘ZGARISHI.	17
12	Mo‘minova M.A COVID-19 INFEKSIYASI REKONVALESSENTLARIDA ICHAK MIKROFLORASIDAGI DISBIOTIK HOLATLARNI KORREKSIYA QILISH SAMARADORLIGI.	18
13	Машарипов В.У., Болгаев Ф.Р. ИЗУЧЕНИЕ СОСТОЯНИЯ АНТИТЕЛ К УСЛОВНО-ПАТОГЕННЫМ БАКТЕРИЯМ В СЫВОРОТКЕ КРОВИ ЗДОРОВЫХ ДЕТЕЙ.	19
14	Р.А.Маманов¹, М.А.Мо‘minova¹, Boltayev.F.R , Sh.A.Tursunova¹, F.Sh.Mamatmusaeva²	20

	COVID-19 INFEKSIYASI REKONVALESTSENTLARIDA ICHAK ICHAK DISBAKTERIOZINING UCHRASH DARAJASI.	
15	Murodova I. A. YUQORI NAFAS YO‘LLARI KASALLANGAN BEMORLARDAN AJRATIB OLINGAN PATOGEN STAFILOKOKKLARNI BIOLOGIK XUSUSIYATLARI.	21
16	Nuruzova Z.A., Raximova N.R. EPSHTEYN –BARR VIRUSINING ME‘DA RAKI KASALLIGINI KELTIRIB CHIQISHIDAGI AHAMIYATINI O‘RGANISH.	22
17	Nuruzova Z.A., Jumamurodov S.T. SARS-COV-2 RNK NI REAL VAQT REJIMIDA ORF 1AB VA N GEN TEKSHIRISH TALQINI	22
18	Rasulov Sh.M., Toshpo‘latov A.Y., Abduraxmanov B.Sh. EXINOKOKKOZ BILAN KASALLANISH KO‘RSATKICHLARINING RETROSPEKTIV EPIDEMIOLOGIK TAHLILI.	23
19	Safarov Sh.B.¹ Yodgorova N.T.² Hamroyev F.J.¹ COVID-19 BILAN KASALLANGAN BEMORLARNING YUQORI NAFAS YO‘LLARIDAGI MIKROORGANIZMLAR.	25
20	Saidmurodova G.I COVID-19 BEMORLARIDA NOZOFARENGIAL SURTMADA ORF1 AB VA N GEN VA ODAM GENOM DNK NI REAL-VAQT REJIMIDA TEKSHIRISH TALQINI.	26
21	Ташкенбаева У.А., Алиев А.Ш., Усманиев С.А. Алиев Ш.Р. ПРИМЕНЕНИЕ БИОЛОГИЧЕСКОЙ ТЕРАПИИ ПСОРИАЗА ПРИ COVID-19 ИНФЕКЦИИ.	26
22	Fayzullaeva Z.R., Mirvaliyeva N.R. KANDIDA INFEKSIYASINING ETIOLOGIYASI VA ANTIMIKOTIK DORILARGA SEZGIRLIK KO‘RSATGICHI.	27
23	Chutboyev B.R., Soatova N.A., Rasulov Sh.M. VIRUSLI GEPATIT A KASALLIGINING TARQALGANLIGI VA PROFILAKTIKASI.	28
24	Shamuratov A.Sh OZIQ-OVQATLARNI MIKROBIOLOGIK TEKSHIRISHDA BAKTERIOLOGIK ANALIZATOR DAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI.	30
25	Xaitova Sh.I., Muxidinova G.A., Usmanov Sh.N. GRIPP KASALLIGIDA EPIDEMIOLOGIK JARAYONNING RIVOJLANISHI VA PROFILAKTIKASI.	31
26	Z.N.Ergasheva, Z.A.Nuruzova GRAM-POSITIVE OR GRAM-NEGATIVE MICROFLORA IN DIABETIC FOOT SYNDROME.	32

REPRODUKTIV YOSHDAGI AYOLLARDA ODDIY GERPES VIRUSINING UCHRASH DARAJASI.

Abdullayev U.M. Oxunjonova K.X.

Toshkent tibbiyot akademiyasi

Muammoning dolzarbligi. Hozirgi kunda butun dunyo bo'yicha Oddiy herpes virusi (OGV) (Herpes simplex virus HSV) infeksiya bilan kasallanish va buning natijasida ayollarda erta abort va vaqtida homilador bo'lolmaslik xolatlarni keltirib chiqarmoqda. HSV xavfli guruhlariga 5-6 yoshli bolalar va 16-30 yoshdagi kattalar ekanligi va ular orasida tug'ish yoshdagi ayollarning ko'pchilikni tashkil qilmoqda. Ushbu virus bilan zararlanish xomiladorlikning 1-3 oyliklarida ayniqsa xavfli bo'lib, bu ko'p xolatlarda homila tushishi bilan yakunlanadi. Homiladorlik vaqtida 35-50% ayollarda virus bilan kasallanish, 8-10% xolatlarda esa infeksiyaning qayta faollashishi natijasida ona va bola hayotini xavf ostiga qoldirmoqda.

Tadqiqotning maqsadi: Reproktiv yoshdagi ayollarda oddiy herpes viruslarning uchrash darajasini o'rganish.

Tekshiruv usuli va materiallari. Mazkur ishda 60 nafar reproduktiv yoshdagi ayollar, nazorat guruhi sifatida esa HSV antitelolari manfiy natija bergan 40 nafar shu yoshdagi ayollar tanlab olindi, qon zardobida oddiy herpes viruslar antitelolarini IFA hamda Eksprees test usulida aniqlandi.

Natijalar va muhokama. Tadqiqot uchun tanlab olingan reproduktiv yoshdagi ayollarning birinchi guruhi 20 nafar 16-18 yosh, ikkinchi guruhi 40 nafar 19-22 yosh, uchinchi guruhi 30 nafar 23-25 yosh, to'rtinchi guruhi 15 nafar 26-30 yosh va beshinchi guruhi 15 nafar 31 yoshdan oshganlar tashkil qildi. Qon zardobidagi IgM va IgG antitelolar oldin Eksprees test usulida aniqlanib IFA usulida tasdiqlandi.

Tekshiruv natijasida birinchi guruhda IgM 5%, IgG 25%, ikkinchi guruhda IgM 10%, IgG 65%, uchinchi guruhda IgM 6,7%, IgG 46,7%, to'rtinchi guruhda IgM 6,7%, IgG 33,3%, beshinchi guruh IgM 0%, IgG 33,3% antitelolar aniqlandi. Umumiy ko'satgich bo'yicha tekshiruv guruhi ayollar qon zardobida IgM 6,7%, IgG 45,83% ekanligi aniqlandi. Ushbu natijalar oqibatida kelib chiqadigan homila va farzand ko'rishdagi asoratlar nazorat guruhidagilar bilan solishtirganda sezilarli darajada farq qilganligi aniqlandi.

Xulosa. Olingan natijalardan ma'lum bo'ldiki, reproduktiv yoshdagi ayollarning 6,7%ida HSV IgM va 45,83%ida HSV IgG antitelolari aniqlandi. Tekshiruv natijalari tahlil qilinib HSV virusining xomila va xomiladorlik uchun salbiy ta'siri o'rganilganda birinchi guruh 15%, ikkinchi guruh 17,5%, uchinchi guruh 20%, to'rtinchi guruh 13,3%, beshinchi guruh 20% ekanligi aniqlandi. umumiy guruh uchun esa bu ko'rsatgich 17,5%ni tashkil qildi.

O'TKIR RINOSINUSIT ETIOLOGIYASIDA BAKTERIYALARNING ROLI VA ULARNING ZAMONAVIY ANTIBIOTIKLARGA SEZGIRLIGI.

Abdullayev U.M., Aliev Sh.R., Nuruzova Z.A.

Toshkent tibbiyot akademiyasi

Mavzuning dolzarbligi. Zamonaviy tibbiyotning hozirgi kundagi asosiy muammolaridan biri yuqori nafas yo'llarida ro'y beruvchi o'tkir va surunkali yallig'lanish kasalliklarini davolash va ularning asoratlarini oldini olish hisoblanadi.

O'tkir rinosinusit bemorlarning patologik ashyosidan mikroorganizimlarning ajratib olish, turgacha identifikatsiya qilish, ularning kasallik etiologiyasidagi rolini aniqlash otorinolarologik amaliyotda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Material va tekshirish usullari. TTA ko'p tarmoqli klinikasi, Otorinolarologiya bo'limida va poliklinikasida davolanayotgan 17 yoshdan 50 yoshgacha bo'lgan 28 nafar o'tkir rinosinusit (O'RS) tashxisi qo'yilgan bemorlar kiritildi. Bemorlarda rinosinusit tasdiqlangan taqdirda bakteriologik tekshirish uchun burun bo'shlig'idan steril tampon bilan biologik ashyolaridan (surtma) olindi. Patologik ajralmalardan ajratib olingan bakteriyalarning O'RS da miqdoriy ko'rsatkichi kasallik keltirib chiqarish doirasida (10^5 - 10^6) bo'lgan taqdirda, kasallikda etiologik rol o'ynashi e'tiborga olindi.

Olingan natijalar va ularning taxlili. Olingan natijalarni tahlil qilish jarayonida burun bo'shlig'idan surtma olinib, ushbu biotopdan olingan biologik ashyoda, mikrofloraning sifat va miqdoriy tarkibini hisobga oldik. Burun bo'shlig'idan biologik ashyo olish antibiotiklar bilan davolashni boshlamasdan oldin amalga oshirildi.

O'RS kasalliklari bilan og'rikan 28 nafar bemorlarning 24 nafari ajralmalaridan (85,7%) mikroorganizimlar ajratib olindi.

O'RS bilan og'rikan 19 bemorlarning yiringli ajralmalaridan 26 xil mikroorganizimlar ajratib olindi.

O'RS monoinfeksiya 15 nafar bemorlarda kuzatildi va 53,6% tashkil qildi. 8 nafar bemorlarda mikroorganizimlar assotsiatsiyada kelgan (46,4%). Ajratib olingan assotsiatsiya strukturasi asosan aerob+aerob assotsiatsiyalar yuqori ko'rsatkichga ega bo'ldi (84,6%), faqat 2 nafar bemorlarda aerob + anaerob assotsiatsiyalar (15,4%) uchradi.

Shunday qilib olingan natijalarni tahlil qilganimizda O'RS bilan og'rikan bemorlarning gaymor bo'shlig'i aspiratidan ajratib olingan bakteriyalar strukturasi asosiy rolni (47,4%) Gram musbat kokklar, ya'ni *Staphylococcus sr.*, va *Streptococcus sr.* vakillari, bulardan 18,4% hollarda kasallik etiologiyasida *Staphylococcus aureus*, 13,1% *Streptococcus pneumonia* va 10,6% hollarda *Streptococcus pyogenes* rol o'ynagani biz tomondan asoslanib berildi. Bundan tashqari 10,4 % mog'or zamburug'lari etiologik omil ekanligi aniqlandi.

Xulosalar

1. O'RS kasallik keltirib chiqaruvchi etiologik faktorlar strukturasi asosiy rolni 47,6% Gram musbat kokklar, ya'ni *Staphylococcus sr.*, va *Streptococcus sr.* vakillari o'ynadi. Shu bilan bir qatorda O'RS Gram manfiy bakteriyalarni (*Ps. aeruginosae*, *Enterobacteriaceae spp.*) va anaerob kokklardan (*Peptococcus spr.*, *Peptococcus spr.*) va zamburug'larlarni (*Penicillium spr.*, *Aspergillus spr.*) etiologik roli bor ekanligi aniqlandi.

2. Ajratib olingan bakteriyalar shtammlaridan stafilokokklar asosan sefalosporin va xinolin qatori antibiotiklariga (90%) streptokokk bakteriyalar vakillari esa yuqorida keltirilgan guruhlardan tashqari, traditsion pentsillin qatori antibiotiklariga (85-90%), ko'k yashil yiring tayoqchalar vakillari faqat sefalosporin qatori antibiotiklaridan sefipam (80%) va xinolinlardan levoksimed va gatifloksatsinga (90-70%) yuqori sezgirligi, qolgan guruh antibiotiklariga o'rtacha sezgir, yoki mutloq rezistent ekanligi ma'lum bo'ldi.

SURUNKALI BUYRAK YETISHMOVCHILIGI BILAN OG'RIGAN BOLALARDA SIYDIK YO'LLARI MIKROBIOTINING O'ZGARISHI.

Aliev Sh.R., Boltayeva R.Sh., Abdullayev U.M.
Toshkent Tibbiyot Akademiyasi

Mavzuning dolzarbligi. Oxirgi yillarda SBE kasalligining etiologik kontseptsiyasi chuqur o'rganilgan va o'rganilmoqda Uning etiologiyasida infeksiyon faktorlarning o'rnini ko'plab mualliflar keng yoritib berishgan. Shu bilan bir qatorda ba'zi mualliflar ma'lum infeksiyalarning bolalarda SBE ning paydo bo'lishi, kechishi va asoratlariga ta'sirini o'rganib, ular o'rtasida bog'liqlik borligini aniqlashgan. Shuni ta'kidlash kerakki, aralash infeksiya kuzatilgan bolalarda buyrak yetishmovchiligi surunkali kechgan. Buyrakning surunkali yetishmovchiligi kasalliklarida siydik yo'llari mikrobiotsenozida chuqur o'zgarishlar ro'y berishi mumkin. Shu tufayli SBE kelib chiqishida va uning kechishida siydik yo'llari mikroflorasi o'rnini o'rganish hozirgi kunda dolzarb muammo hisoblanadi.

Ishning maqsadi Buyrakning surunkali yetishmovchiligi bilan og'rigan bemor bolalarda siydik yo'llari mikroflorasi peyzajini o'rganish.

Material va tekshirish usullari. Mazkur ilmiy ishga Toshkent Tibbiyot Akademiyasi birinchi klinikasi va Pediatriya instituti bolalar shifohonasining nefrologik bo'limlarida glomerulonefrit bilan davolanayotgan 43 nafar bolalar va nazorat guruhi uchun 13 sog'lom bolalar kiritildi. Bakteriologik tekshiruvlar TTAsining mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya kafedrasida qoshidagi "Klinik mikrobiologiya va immunologiya" laboratoriyasida olib borildi.

Olingan natijalar va ularni taxlili. Buyrakning surunkali yetishmovchiligi bilan og'rigan 43 bolalarda siydik yo'llari mikroflorasining aniqlaganimizda 37 bolaning (86%) siydigidan mikroorganizmlar ajratib olindi. 5 ta bemor (24%) bolalarning siydigidan mikroorganizmlar topilmadi. SBE bilan og'rigan bolalar siydigida uchrovchi bakteriyalarni assotsiatsiya ko'rinishida uchrashini taxlil qilganimizda qiziqarli natijalarni oldik. Agar, nazorat guruhida monobakteriyalar 88,9% tashkil qilgan bo'lsa, asosiy guruhda bu ko'rsatkich 4,9 marotiba kamaygan. Shu bilan bir qatorda aralash bakteriyalar assotsiatsiyasi nazorat guruhiga nisbatan 7,4 marotiba ko'paygan. Lekin shuni aytish zarurki SBE bilan og'rigan bolalar siydigida uchrovchi bakteriyalarni assotsiatsiya ko'rinishida fakul'tativ kokklar bilan anaerob kokklar assotsiatsiyasi boshqa assotsiatsiyalarga nisbatan ko'proq uchradi. SBE bilan og'rigan bolalarning siydik yo'llari biotsenozida, nazorat guruhidan farqliroq, monoflora asosiy rolni o'ynamasdan, mikst-aralash bakteriyalar (82,1%) o'ynadi.

Xulosa. SBE bilan og'rigan bolalarning siydik yo'llarida mikrob assotsiatsiyasini yuqori foizlarda uchrashi organizmda uropatogen bakteriyalarning endogen o'chog'i borligiga va uropatogenlarni endogen o'chog'lardan siydik yo'llariga translokatsiya bo'lishi ehtimoli borligini bildiradi.

SURUNKALI BUYRAK YETISHMOVCHILIGI BILAN OG'RIGAN BEMORLARDA ORTOPEDIK PROTEZLARIGA MOSLASHISH JARAYONIDA «ELYUDRIL» ANTISEPTIK PREPARATIDAN MAHALLIY FOYDALANISH DINAMIKASINI KLINIK- MIKROBIOLOGIK BAHOLASH.

Aliev SH. R., Akbarov A.N.

Toshkent tibbiyot akademiyasi; Toshkent stomatologiya instituti

Muammoning dolzarbligi. Butun dunyoda buyrak yetishmovchiligining tarqalish tendensiyasi ortib bormoqda, bu esa alohida mintaqalarda va shu jumladan O'zbekiston Respublikasida ham kuzatilmoqda. Bu holat sog'liqni saqlash tizimida sezilarli qo'shimcha muammolarni keltirib chiqaradi. Hozirgi davrda surunkali buyrak yetishmovchiligi (SBE) bo'lgan bemorlarni davolash, zamonaviy stomatologiyaning asosiy muammolaridan biridir. SBE rivojlanish muhitida ortopedik aralashuvlarda qo'yilgan protezlarga bemorlarni moslashuvi jarayonida kechayotgan patologik holatlarni yanada chuqurlashtiradi. Shuning uchun ortopedik protezlarini qo'llashda asoratlarning chastotasini kamaytirish uchun, og'iz bo'shlig'ining mahalliy bakteriologik peyzajining hisobga olish kerak, chunki bu ko'rsatkichlarning o'zgarish ehtimoli SBE kasalliklarida yuqori xisoblanadi. Ortopedik amaliyotda antiseptiklardan mahalliy foydalanish va qo'llash, shubhasiz, juda istiqbolli yo'nalishdir. Ortopedik protezlardan foydalanilganda «Elyudril» preparatini og'iz bo'shlig'ining bakteriologik parametrlariga ta'siri SBE bilan og'rigan bemorlarda o'rganish alohida qiziqish uyg'otadi.

Ishning maqsadi. SBE bilan og'rigan bemorlarda ortopedik davolash samaradorligini oshirish uchun mahalliy qo'llanilayotgan «Elyudril» antiseptik preparatining bemorlarda plastinka protezlarga moslashish ko'rsatkichlariga ta'sirini klinik- mikrobiologik baholash.

Tekshiruv usuli va materiallari. Mazkur ishda Toshkent Davlat stomatologiya institutining ortopedik fakul'teti klinikasida murojaat qilgan 48 nafar SBE bilan og'rigan bemorlar, nazorat guruhi sifatida esa 20 nafar shu yoshdagi kishilar olindi, Mikrobiologik tadqiqotlar TTA mikrobiologiya kafedrasida qoshidagi "Klinik mikrobiologiya, mikologiya va immunologiya" laboratoriyasida olib borildi. Bemorlarda qo'llanilgan protezlarni og'iz bo'shlig'iga tezda moslashtirish uchun XG tutuvchi "ELYUDRIL" antiseptik preparati davolashda qo'llanildi. Bakteriologik tekshiruv uchun bemorlarni aralash so'lagi olindi.

Natijalar va muhokama. olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, antiseptik "ELYUDRIL" preparatini SBE bilan og'rigan bemorlarga ortopedik protezlar qo'yish va unga moslashish jarayonida qo'llash, an'anaviy ortopedik terapiya usullaridan o'zining samaradorligi bilan ajralib turdi. Antiseptik «ELYUDRIL» preparati og'iz bo'shlig'i sohasida uchraydigan patogen va shartli patogen bakteriyalarga bakteriotsit ta'sir ko'rsatish bilan birga, zamburug'larga nisbatan kuchli antiseptik xususiyatga ega ekanligi tadqiqot natijasida ma'lum bo'ldi. Bundan tashqari, SBE bilan og'rigan bemorlarni asosiy kasalligi natijasida shakllangan og'iz bo'shlig'idagi disbiotik jarayonga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Xulosa. Antiseptik «ELYUDRIL» preparatining antibakterial ta'siri nazorat guruhiga nisbatan asosiy guruhda yuqori bo'ldi. Antiseptik «ELYUDRIL» preparati SBE bilan og'rigan asosiy guruhlardagi bemorlarning og'iz bo'shlig'i sohasidagi patogen va shartli patogen mikroorganizmlarga bakteriotsid ta'sir ko'rsatib, protez stomatitini kelib chiqishini nazorat guruhiga nisbatan ishonarli (49,5%) darajada kamaytirdi. Bundan tashqari bemorlarning protezlarga maslashuv kunlarini ham o'rtacha (5-9 kun) qisqarishiga olib keldi.

ЦИФРОВАЯ КРАСНАЯ ФЛЮОРЕСЦЕНЦИЯ В ДИАГНОСТИКЕ АКНЕ

Алиев А.Ш., Алиев Ш.Р., Курбанова М.А.

Ташкентская медицинская академия

Актуальность темы. Акне – хроническое воспалительное заболевание сальных фолликулов человека с множественными факторами этиологии и патогенеза. Увеличение продукции кожного сала, гиперкератинизация фолликулов, воспаление и колонизация *Propionibacterium (P. acnes)* являются четырьмя основными патогенетическими факторами в развитии акне. Кожное сало является предпочтительной микросредой для колонизации кожных бактерий, в результате чего *P. acnes* продуцирует порфирины в виде копропорфирина III и протопорфирина IX. Они известны как эндогенные метаболиты пропионибактерий, способные провоцировать перифолликулярное воспаление со стимуляцией продукции цитотоксического оксида сквалена и высвобождение кератиноцитарного IL-8. Эти провоспалительные метаболиты являются нативными флуорофорами и сильно флуоресцирует в ультрафиолетовом диапазоне А (UVA), который проявляются в виде фолликулярной оранжево-красной флуоресценции.

Целью нашего исследования явилось определение наличия кожного сала и уровня порфиринов методом красной флуорометрии у пациентов с тяжелым течением акне.

Материалы и методы исследования: метод цифровой флуоресценции.

Результаты: Наибольшее значение кожного жира, вырабатываемого у пациентов с акне, мы наблюдали в области обеих щек и лба, причем показатели значений кожного жира в этих областях были одинаково высокими, при ППА и КА формах акне, отличие не достоверно, ($p > 0,05$).

Показатели уровня порфиринов в исследуемых группах также носили неравнозначные значения. Достоверные отличия наблюдались между показателями порфиринов в области лба, левой щеки и средними значениями между двумя формами акне ($39,53 \pm 1,26$ к $43,79 \pm 1,34$; $42,06 \pm 0,92$ к $46,07 \pm 1,29$, и $35,16 \pm 0,45$ к $37,10 \pm 0,55$ соответственно $p < 0,05$). Наибольших значений показатели порфиринов достигали также в области обеих щек, как при ППА, так и при КА ($46,11 \pm 1,52$ и $46,07 \pm 1,29$).

Показатели кожного сала и уровня порфиринов как при ППА, так и при КА были достоверно выше по отношению показателей контрольной группы, ($p < 0,001$ в обоих случаях).

При вычислении порфиринового коэффициента достоверных отличий между показателями ППА к КА мы не наблюдали. Однако как при ППА, так и при КА данный показатель был достоверно выше по отношению к показателю контрольной группы, соответственно ($p < 0,01$).

Выводы: Основным показателем повышения уровня кожного сала и порфиринов является порфириновый коэффициент, который можно опосредовано считать показателем повышения уровня *P. acnes* на коже пациентов с акне. Данный показатель был повышен практически у всех пациентов с тяжёлым течением акне. Следовательно, данный показатель можно использовать для определения уровня кожного сала, а уровень ПК опосредовано можно считать показателем повышения уровня *P. acnes*.

ИЗУЧЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ МИКРО РНК В ПЛАЗМЕ КРОВИ БОЛЬНЫХ ХРОНИЧЕСКИМ ВИРУСНЫМ ГЕПАТИТОМ В И С

Алиев Ш.Р., Джураева З.Б., Изатуллаев Ж.Б.

Ташкентская медицинская академия

Актуальность темы. Исследования последних лет показали, что микроРНК экспрессируются в печени и модулируют разнообразный спектр ее функций. Нарушение регуляции экспрессии микроРНК может быть основным патогенным фактором многих заболеваний печени, в том числе вирусного гепатита, гепатоцеллюлярной карциномы, поликистоза печени. Печень содержит различные классы микроРНК (микроРНК-199а и микроРНК-155). Исследования в области экспрессии микроРНК при вирусных гепатитах В и С указывают на участие их в подавлении роста вирусов и воспаления.

Цель исследования. Изучение уровня экспрессии микроРНК -199а и микроРНК-155 при ХВГВ и ХВГС.

Материал и методы. Материалом для исследования явились образцы плазмы крови 76 пациентов с хроническими вирусными гепатитами (хронический вирусный гепатит В (ХВГВ) - 36, хронический вирусный гепатит С (ХВГС) - 40, контрольную группу составили 15 здоровых лиц, у которых отсутствовали маркеры инфицирования ВГВ- и ВГС-инфекции. Тотальную РНК из плазмы крови выделяли с применением набора «MiRNeasySerum/PlasmaKit» согласно инструкции производителя (QIAGEN, Германия)

Результаты и их обсуждение. Полученные нами результаты изучения уровня экспрессии miR-199а у больных хроническим гепатитом В, С и у здоровых лиц показали, что уровень экспрессии микроРНК-199а у пациентов с ХВГВ и ХВГС достоверно превышают аналогичные показатели контрольной группы ($p < 0,05$). Экспрессия микроРНК-199а была гораздо выше при ХВГВ по сравнению с ХВГС ($p < 0,05$). Изменение уровня экспрессии микроРНК-155 при ХВГВ не было выявлено, и это возможно связано с тем, что при хронической ВГВ-инфекции экспрессия микроРНК-155 может быть ингибирована, что приводит к ее дисрегуляции. При ХВГС показатель микроРНК- был повышен и превышают аналогичные показатели контрольной группы в 3,9 раза. При сравнительном анализе уровень экспрессии микроРНК-155 был выше в группе пациентов ХВГС и в 5,4 раза превышают показатели ХВГВ. Полученные количественные показатели микроРНК-155 сравнивали с уровнями специфических печеночных маркеров, аланинаминотрансферазы (ALT) и аспартатаминотрансферазы (AST). Плазменные уровни ALT и AST коррелировали с уровнем микроРНК-155 у больных с ХГС, в то время как содержание циркулирующей микроРНК-155 в группе здоровых индивидов было значительно ниже. Уровни микроРНК-155 хорошо коррелировали с печеночными маркерами воспаления.

Выводы. Содержание микроРНК-155 в плазме крови можно считать еще одним печеночным маркером наряду с общепринятыми специфическими маркерами, такими как ALT и AST, для оценки поражений печени при ХГС. Обнаружено, что уровни микроРНК-155 лучше коррелируют с таковыми для ALT, чем для AST.

КЛИНИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ МИКРОФЛОРЫ СОДЕРЖИМОГО ЭХИНОКОККОВОЙ КИСТЫ И ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЕГО ЧУВСТВИТЕЛЬНОСТИ К АНТИБИОТИКАМ.

Джураев Д.Р.

Самаркандский Государственный медицинский университет , Самарканд.

Цель. Изучить действия бактерий на эхинококковый пузырь , микрофлору её жидкости, определить чувствительность этих бактерий на антибиотики.

Материалы и методы исследования. Использовался материал от прооперированных больных эхинококкозом, различных локализаций. Больные были оперированы и проходили лечение в 2-клинике СамГМУ. Всего было исследовано 48 прооперированных больных. Также проводились патоморфологические исследования тканей при эхинококкозе с определением штаммов и видов эхинококков.

Результаты исследования. Больные были разделены по возрастным группам от 5 лет до 17 лет, также распределение происходило по степени локализации эхинококковых пузырей в организме больного, отдельно по группам вида эхинококка. Большинство инфицированных проб обнаружено с морфологической модификацией *E.veterinorum* (48): у больных из I группы - 18, причем 11 локализовались в легких и 7 - в печени при одиночном поражении. Инфицированные пробы с морфологической модификацией *E.veterinorum* приходились на лиц, входящих во II группу, при этом в легких было 14 пузырей при одиночном поражении, в печени при одиночном поражении инфицированных проб обнаружено 7 и в 3 случаях было поражение одновременно легких и печени.

При исследовании инфицированных *E. veterinorum* проб, полученных в III группе, нами обнаружено 8 эхинококковых пузырей, из них в легких было 4 и такое же количество в печени. Поражение печени инфицированными *E.veterinorum* выявлено в 4 случаях. Поражение *E.veterinorum* двух органов - легких и печени - у лиц, входящих в III группу, отмечено в 2 случаях. Выводы. Чувствительность микрофлоры, выделенной из эхинококков у оперированных больных, к антибиотикам, определялась диско-диффузным методом. У 36 больных из эхинококковой жидкости была выделена патогенная микрофлора и определена ее чувствительность к антибиотикам, которыми мы располагали. Установлена резистентность общей микрофлоры к пенициллину у 15 больных , стрептомицину - у 17 больных , тетрациклину - эритромицину - у 28, мономицину - у 12, левомицетину - у 22 , ампициллину - у 20 и к оксациллину - у 11 больного . Это результаты испытаний антибиотиков, производимых в фармацевтике.

Выводы: Таким образом из приведенных выше исследований мы видим, что содержимое эхинококковых пузырей выявило некоторую зависимость их от состава микрофлоры и их воздействия на окружающие ткани. Так, при наличии в содержимом пузыря чистой культуры стафилококков отмечается некротическая реакция в 5 капсулах из 8, причем часть капсул имела двухслойное, часть – трехслойное строение. Во всех случаях наличия в эхинококковой жидкости чистой культуры бактерий группы кишечной палочки отмечалась выраженная некротическая реакция в капсулах, и все они имели двухслойное строение. Такую же реакцию в капсулах вызывала двухслойная ассоциация стафилококков в комплексе с бактериями группы кишечной палочки, но в этих случаях часть капсул состояла из двух, часть из трех слоев. То есть это показывает, что при микробной флоре эхинококковые пузыри имеют двух или трехслойное строение, это защищает микробы от

иммунных клеток организма и приводит, что местная тканевая реакция характеризуется образованием некроза. Почти во всех случаях чувствительность микроорганизмов к антибиотикам высока.

РОЛЬ ОПРЕДЕЛЕНИЕ HCV МОЛЕКУЛЯРНО-БИОЛОГИЧЕСКИМ МЕТОДОМ

Кадилова К.А.

Ташкентская Медицинская Академия

Цель: Изучить молекулярно-биологический метод исследования при определении HCV.

Материал и метод исследование: Материалом для исследования служил сыворотка крови сдавших анализ в частную диагностическую клинику Интермед(г.Ташкент 2023). Для достоверного выявления заболевания применялось специфический молекулярно-биологический метод. Молекулярно-биологический метод исследования включает полимеразную цепную реакцию (ПЦР). ПЦР основана на выявлении специфического фрагмента РНК и ДНК вируса гепатита С в сыворотке крови больного и подразделяется на качественный и количественный. Первый определяет наличие вируса гепатита С в сыворотке крови пациента, второй проводится после подтверждения заражения, оценивается количество вируса гепатита С в плазме пациента в зависимости от фазы инфекционного процесса (латентная, реактивация) на низкую и высокую. Достоинствами ПЦР являются положительный результат через несколько дней от момента инфицирования, определение количества вируса в крови. Полученные результаты исследования могут свидетельствовать об эффективности или неэффективности проводимого лечения.

Результаты исследования; Среди обследуемых пациентов преобладали мужчины – 62% (40/65), женщины – 38% (25/65) пациентов. Возрастная структура обследуемых пациентов такова: лица до 22 лет – 3% (2/65), от 23 до 32 – 38% (25/65), от 33 до 45 – 46% (30/65), от 41 до 50 – 8% (5/65), от 51 до 60 – 5% (3/65) и 61 и старше – 0%. При этом средний возраст составил 33 года ($\sigma = 8,41$, $Me = 33$, $Mo = 38$). У всех 64 пациентов была выявлена РНК вируса качественным методом ПЦР. Количественная ПЦР определила удельный вес инфицированных вирусным гепатитом С: с низкой вирусной нагрузкой он составил 58% (101 – 105 МЕ/мл; 38/65), с высокой – 42% (106 – 107 МЕ/мл; 27/65).

Выводы. Принято считать, что уровень вирусной нагрузки прежде всего характеризует реактивность организма инфицированного человека, не учитывая форму инфекционного процесса и степень выраженности морфологического поражения органа мишени – печени. У всех обследованных пациентов в сыворотке крови был выявлен вирус гепатита С, из них у 58% (38/65) отмечалась высокая степень вирусной нагрузки, а у 42% (27/65), что соответствует данным полученным ранее другими исследователями. Анализ полученных результатов свидетельствует, что количественное определение вируса гепатита С в сыворотке крови больных не отражает степень выраженности патологического процесса в печени и преимущественно используются для оценки эффективности или неэффективности противовирусной терапии.

SURXONDARYO VILOYATI AHOLISINING KASALLANISH DARAJASIGA TASHQI MUHIT IFLOSLANISHINING TA'SIRI

Ibragimov A.U., Rasulov Sh.M., Danaev B.F.
Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali
Termiz, O'zbekiston

Dolzarlighi: So'nggi o'n yillarda kuzatilayotgan aholi salomatligining yomonlashishi atrof-muhitning turli omillarining zararli ta'siri bilan bog'liq ekanligi ma'lum. Atrof-muhitning uzoq vaqt davomida ifloslanishi moslashtiruvchi mexanizmlarning zo'riqishi va ishi buzilishi, asosiy kasalliklarning xususiyatlari va kechishi o'zgarishi, ekologik bog'liq kasalliklar, irsiy va tug'ma nuqsonlar tarqalishining o'sishi, shuningdek, perinatal va chaqaloqlar o'limi soni oshishi, o'rtacha umr ko'rish davomiyligining kamayishi bilan birga kuzatiladi.

Olimlarning ma'lumotlariga ko'ra, ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik omillar aholi salomatligi holatiga ta'sir qilish bo'yicha yetakchi o'rin egallaydi. JSST ma'lumotlariga ko'ra, ijtimoiy omillar ulushi 50%ni tashkil etadi, atrof-muhit omillari ta'sirining ulushi esa hududiy sharo-itlar, yuzaga keluvchi omilni qayd qilish uslublariga va ekspozitsiyaga bog'liq bo'lib, 24 dan 33% gacha tashkil qiladi.

Bolalar organizmi atrof-muhitning turli omillari ta'siriga ortiqcha zo'riqishi tufayli ham bolalar populyatsiyaning nisbatan nozikroq qismi hisoblanadi, bolalar organizmining o'sishi va yetilishi jarayonlari intensiv ravishda kechadi, shu tufayli atrof-muhitni tashkil etuvchi barcha tarkibiy qismlar unga ta'sir o'tkazadi.

Texnogen omillar intensivligi nisbatan yuqori bo'lmaganida, salo-matlik holatining buzilishi uzoq vaqtdan so'ng - organizmning bolalarda nisbatan erta yuzaga keladigan kompensator zahiralari tamom bo'lishi oqibatida namoyon bo'ladi. Bunday holatlarga surunkali stress sifatida qaralishi, hamda keyinchalik funksional zaxiralarning tugashi kuzatiladi.

Maqsadi: Surxondaryo viloyati aholisining kasallanish darajasiga tashqi muhit ifloslanishining ta'sirini o'rganish va profilaktik chora tadbirlar.

Kutilayotgan natijalar: Atmosfera havosi ifloslanishi darajasiga sanoat korxonalari, qishloq xo'jaligida ishlatiluvchi pestitsidlar va o'g'itlar, aholi yashash joylarining obodonlashtirilish darajasi, tuproq sathining o'ziga xosliklari, bir qator tabiiy va antropogen omillar ta'sir o'tkazar ekan, uning ifloslanishi darajasi shahar va qishloq tumanlarida bir xil bo'lmasligini kutish mumkin.

Termiz shahrida atmosfera havosi ifloslanishining nisbatan uzluksiz nazorat qilinib, yillik tekshirilgan jami namunalarning natijalariga ko'ra nostandart namunalar ulushining ko'rsatkichlari 5,3%dan (2016 yilda) 14,6% gacha (2020 yilda) o'zgarib turgan, 5 yillik o'rtacha ko'rsatkich esa $9,9 \pm 1,9\%$ ni tashkil etgan.

Biz tajriba uchun tanlab olgan, Surxondaryo viloyatining turli joylarida joylashgan tumanlardagi atmosfera havosi nostandart namunalar ulushi ahamiyatli darajada o'zgarib turdi. Angor tumanida yillar bo'yicha 0,1dan 1,6% gacha (5 yilda o'rtacha $0,3 \pm 0,2\%$), Jarqo'rg'on tumanida - 2,6dan 13,4% gacha (o'rtacha $6,4 \pm 3,6\%$), Termiz tumanida - 6,8dan 17,3% gacha (o'rtacha $10,5 \pm 3,4\%$) bu ushbu tumanlarda atmosfera havosi ahamiyatli darajada ifloslanganligidan darak beradi.

Bizning fikrimizcha, yuqorida qayd etilgan shahar va qishloqlardagi, shuningdek, turli tumanlardagi atmosfera havosining nostandart namunalar ulushi ko'rsatkichlari yetarli darajada har xil ekanligi ular tarkibidan aniqlanadigan ifloslantiruvchilar (chang, gazlar va pestitsidlar) ingredie-ntlarining miqdoriy nisbatiga bog'liq.

Атмосфера havosining gazsimon ingredientlar bilan ifloslanishini laboratoriya nazorati qishloq joylarda qariyb o'tkazilmagan.

O'rganilayotgan davrda Surxondaryo viloyatining qishloqlari atmosferasidagi chang miqdorini aniqlash uchun 1267 namuna olingan, ulardan 145ta namuna nostandart bo'lib chiqqan. Shu tariqa, nostandart namunalar ulushi o'rtacha 5 yil uchun $17,48 \pm 5,15\%$ ni tashkil etdi (yillar bo'yicha 8,06% dan 32,09% gacha o'zgarib turgan holda).

Qishloq aholisi orasidagi birlamchi tibbiy nazorat ko'rsatkichlari (TN) va tumanlaridagi tashqi muhit ob'ektlarining 2016-2020 yillarda pestitsidlar bilan ifloslanganligining ko'rsatkichlari orasidagi korrelyatsion bog'liqlikni aniqlash maqsadida Pirson usuli bo'yicha hisoblashlar amalga oshirildi. Qishloqlari aholisi orasidagi tug'ma nuqsonlar (TN) ko'rsatkichlari va tashqi muhit ob'ektlarining pestitsidlar bilan ifloslanganligi orasidagi ishonchli o'rtacha to'g'ri korrelyatsion aloqa aniqlandi ($r_{xy}=0,41$; $m_r=0,074$). Amalga oshirilgan tadqiqotlar va hisob-lashlar asosida organizmiga pestitsidlar ko'proq tushadigan qishloq aholisi TN bo'yicha xavf guruhiga kirishini aniqlandi.

Xulosa: Yuzaga kelgan noqulay ekologik-gigienik sharoitning, xususan, mavjud atrof-muhit ob'ektlari ifloslanishi darajasining aholi salomatligiga va kasallanishlar dinamikasiga zararli ta'sirini kamaytirish uchun tarkibida zararli kimyoviy moddalar miqdori oshgan va mikrobiologik ifloslangan hududlar va atrof-muhit ob'ektlari, shuningdek, aholining xavf guruhini aniqlash va Sog'liqni saqlash jumladan respublika sanitariya nazorati xodimlarining sog'lomlashtiruvchi va profilaktika tadbirlari uzluksiz amalga oshirilishi, ishlab chiqilgan ekologik-gigienik va sanitariya-epidemiya qarshi tavsiyanomalar tadbiriq etilishi lozim.

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ЭПИДЕМИОЛОГИИ ОКЗ В РЕСПУБЛИКЕ КАРАКАЛПАКСТАН

Мадреимов А¹., Кудияров.И.А.²

Каракалпакстанская медицинская институт.г.Нукус¹,

Ташкентская медицинская академия г.Ташкент ² Республика Узбекистан

Актуальность. Борьба с острыми диарейными заболеваниями сохраняет свою актуальность для практического здравоохранения, так как остаются недостаточно изученными причины и факторы, обуславливающие интенсивность развития эпидемического процесса и проявления эпидемиологических закономерностей в условиях Южного Приаралья.

Цель исследования. Изучение основных закономерностей эпидемиологического проявления острых кишечных заболеваний, установление ведущих причин, определяющих интенсивность эпидемического процесса в условиях Приаралья, совершенствование профилактических и противоэпидемических мероприятий.

Материалы и методы исследований. В работе были применены эпидемиологические, медико-статистические методы исследования. Использованы отчетные данные ЦГСЭН РК.

Результаты исследований. В РК острые диарейные заболевания представлены широким спектром антропонозных, и природно-антропургических болезней бактериальной и вирусной этиологии. За 1991-2007 гг. по данным ЦГСЭН РК из общего числа зарегистрированных (52025) больных у 22280 (42,8%) был установлен фактор передачи инфекции: В 2834 (12,7%) случаях предполагаемым фактором передачи инфекции была

вода, в 6711 (30,1%) случаях пищевые продукты, в 4711 (21,1%) случаях – «грязные руки» в 8024 (36,1%) – предметы обихода. Уровень заболеваемости острыми диареями был более связан: в 1993-1995 гг. - с качеством пищевых продуктов, а в 1996-1997 гг. – с качеством воды открытых водоемов, а в последующие 2004-2007 гг. распространение зависело преимущественно от степени загрязненности воды открытых водоемов и пищевых продуктов ($P < 0,05$). Референс-лабораториями при обследовании 566 больных ОКЗ из г. Нукуса выявлены значительные отличия. Цитробактер составил 16,1% всех возбудителей, сальмонеллы - 11,3%, клебсиеллы - 9,7%, E.coli - 7,6%, шигеллы - 7,2%, протеи - 6,8%, серрации - 4,1%, гафнии - 3,4%, иерсинии - 1,4%. Кроме того, в 37,88% случаев выявлены ротавирусы. Общая высеваемость составила 64%. Однако проблема требует дальнейшего изучения.

Заключение. Следовательно, можно заключить, что уровень заболеваемости диареями в Северной зоне РК связан с бактериальными загрязнениями воды открытых водоемов, колодцев и водопроводной воды, в Южной зоне – с бактериальными загрязнениями колодцев и водопроводной воды. Решение вопроса лежит на увеличении охвата сельских населенных пунктов централизованным водоснабжением с круглосуточной непрерывной подачей воды.

“A” VIRUSLI GEPATIT O‘TKAZGAN REKONVALESSENT BOLALARDA REKONVALESSYENSIYA MUDDATLARIGA BOG‘LIQ RAVISHDA KLINIK BELGILARNING O‘ZGARISHI

F.Sh.Mamatmusayeva

Toshkent tibbiyot akademiyasi

Dolzarbli: Butun dunyoda hozirgi davrda jigar kasalliklarining tarqalishi oshib bormoqda. Bizga ma'lumki, «jigar eng bezovta qilmaydigan a'zo» bo'lib hisoblanadi. Bu esa barcha shifokorlardan har bir bemorda jigar kasalliklari bo'lishi mumkin degan fikr bilan yondoshishni, jigar shikastlanishini o'z vaqtida aniqlanishi uchun kerak bo'ladigan algoritmini bilishni va jigar kasalliklarini davolashda qo'llaniladigan gepatoproteksiya prinsiplarining birlamchi qadamlarini bilishini talab etadi.

Tadqiqot maqsadi: “A” virusli gepatit o'tkazgan rekonvalessent (rVGA) bolalarda gepatobiliar tizim o'zgarishlarida rekonvalessensiya muddatlariga bog'liq klinik-laborator belgilarning o'zgarishi

Tadqiqot usullari: klinik, biokimyoviy, serologik, instrumental (o't yo'llari ultratovush tekshiruvi), statistik

Tadqiqotning klinik qismi 2020-2022 yillarda O'z Res SSV Virusologiya ITIda olib borildi. Kuzatuvga 60 ta rVGA gepatobiliar tizimda (GBT) o'zgarishlari bo'lgan, nazorat guruhi sifatida esa gepatobiliar tizimida o'zgarishlari bo'lmagan 20 ta rVGA 1-14 yoshgacha bo'lgan bolalar olindi va 3 ta ko'rik (1 oy, 1-3 oy, 3-6 oy) muddatlarida ko'rikdan o'tkazildi.

Tekshiruv natijalari shuni ko'rsatdiki, GBT o'zgarishlari bo'lgan rVGA bolalarda 1-ko'rikda og'iz qurishi va achchiq ta'm sezish, holsizlik, gepatomegaliya va o'ng qovurg'a ostida og'riq (78,3%; 65%; 78,3% va 45% mos ravishda) belgilari nazorat guruhidagi bolalarga nisbatan ko'proq foizlarda kuzatildi. 2-ko'rikda holsizlik va gepatomegaliya belgilari (46,6% va 40%) boshqa belgilarga nisbatan yuqori foizlarda saqlandi. Nazorat guruhidagi bolalarda esa yuqorida keltirilgan belgilar umuman aniqlanmadi. 3-ko'rik vaqtida asosiy guruhda nazorat guruhiga

nisbatan og'iz qurishi va achchiq ta'm sezish, holsizlik va o'ng qovurg'a ostida og'riq (5%; 30% va 15% mos ravishda) belgilari saqlanib qolgan, nazorat guruhida esa hech qanday belgilar kuzatilmadi.

Shunday qilib, rVGA gepatobiliar tizimida o'zgarishlari bo'lgan bolalarda rVGA gepatobiliar tizimida o'zgarishlari bo'lmagan bolalarga nisbatan rekonvalessensiya davri cho'zilgan rekonvalessensiya muddatlarida kechishi aniqlandi.

COVID-19 INFEKSIYASI REKONVALESSENTLARIDA ICHAK MIKROFLORASIDAGI DISBIOTIK HOLATLARNI KORREKSIYA QILISH SAMARADORLIGI

Mo'minova M.A.

Toshkent tibbiyot akademiyasi. Toshkent

Tadqiqot maqsadi. COVID-19 infeksiyasi rekonvalessentlarida ichak mikroflorasidagi disbiotik holatlarni samarali korreksiya qilish algoritmini ishlab chiqildi.

Materiallar va usullar. Chilonzor tumani sanitariya epidemiologiya osoyishtalik markaziga va Toshkent shahar Olmazor tumani 16-oilaviy poliklinikasida "COVID-19 infeksiyasi rekonvalessenti" tashxisi asosida dispanser nazoratida bo'lgan 100 nafar bemorlar tanlab olindi va ularning najasi TTA ko'p tarmoqli klinikasi va Chilonzor tumani sanitariya epidemiologiya osoyishtalik markazining bakteriologik laboratoriyalarida tekshirildi. Rekonvalessentlarga dizbakteriozni Qozog'isron olimlari F.Yu.Garib, Sh.K.Odilov, I.E.Narbaeva va boshqalar taklif qilgan usul bo'yicha tashxislandi. Laboratoriyaga olib kelingan najasning chuqur qismidan 1 gramm tortib olindi va 9 ml bufer eritmasida aralashtirildi. Bu ham aerob, ham anaerob bakteriyalarning bir tekis tarqalishi va ularning tirik saqlanishi uchun sharoit yaratadi. Bu eritmalarni 10^1 - 10^{10} darajasigacha suyultiriladi va ularning har biridan tegishli oziqa muhitlariga turli aerob, hamda anaerob mikroorganizmlarni ajratib olish uchun ekildi.

Natijalar. Tadqiqotlarimiz uchun 70 nafar rekonvalessentlar tanlab olindi. Kuzatuvimizdagi rekonvalessentlar ichak mikroflorasi o'rganilganda ichak normal mikroflorasining indigen bakteriyalaridan *E.coli* me'yoriy fermentativ faollikdagi (KHQB 10^5) bakteriyasi asosiy guruh rekonvalessentlarda 61,4 foizni, nazorat guruh rekonvalessentlarda esa 3,3 foizni tashkil etdi va bu ko'rsatkichlar orasidagi farq 18,4 barobar bo'lib, sezilarli darajada ishonchli ekanligi ma'lum bo'ldi. *Bifidum*-bakteriyalar (KHQB 10^5) asosiy guruh rekonvalessentlarda 72,8 foizni, nazorat guruh rekonvalessentlarda esa 6,6 foizni, Laktobakteriyalar (KHQB 10^5) asosiy guruh rekonvalessentlarda 51,4 foizni, nazorat guruh rekonvalessentlarda esa 3.3 foizni tashkil etdi.

Xulosalar. Lacto G qabul qilgan rekonvalessentlarda ichak indigen mikroflorasidagi *E.coli* me'yoriy fermentativ faollikdagi (KHQB 10^7) bakteriyasi, *Bifidum*-bakteriyalar (KHQB 10^8) va *Laktobakteriyalar* (KHQB 10^{11}) o'rtacha 1,4 barobar tezroq yuqori samara berishi isbotlandi. Lacto G qabul qilgan rekonvalessentlarda ichak mikroflorasidagi shartli patogen bakteriyalardan *Proteus vulgaris* (KHQB 10^3), *Klebsiella* (KHQB 10^4), *Enterococcus spp.* (KHQB 10^3) o'rtacha 1,3 barobar tezroq me'yorlashishi aniqlandi.

ИЗУЧЕНИЕ СОСТОЯНИЯ АНТИТЕЛ К УСЛОВНО-ПАТОГЕННЫМ БАКТЕРИЯМ В СЫВОРОТКЕ КРОВИ ЗДОРОВЫХ ДЕТЕЙ

Машарипов В.У., Болтаев Ф.Р.
Ташкентская медицинская академия

Цель. Определение и оценка уровня антител к условно-патогенным бактериям (УПБ) кишечной группы в сыворотке крови практически здоровых лиц проживающих в Хорезмской области.

Материалы и методы исследования. Было изучено 45 образцов сывороток крови, полученных от практически здоровых лиц, не предъявлявших жалоб со стороны желудочно-кишечного тракта. Кровь отбирали утром натощак в количестве 3-5 мл из вены локтевого сгиба. Антигены условно-патогенных бактерий кишечной группы получали по Буавену (комплексный микробный антиген). Культуры микроорганизмов были получены из «Национальной коллекции микроорганизмов инфекций человека» НИИ ЭМИЗ МЗ РУз. В работе использовали 7 видов грамотрицательных бактерий: E.coli - 004136, ATCC 25922; Proteus vulgaris - 003341, 7; Citrobacter freundii - 0028011, 27; Klebsiella pneumoniae - 000691, 691; Enterobacter aerogenes - 003696, 27-C; Enterobacter cloacae - 004339, Б-048; Pseudomonas aeruginosae - 004135, ATCC 27853

Результаты исследования. Для индикации антител к антигенам УПБ кишечной группы использовался метод ИФА. Результаты реакции учитывали, условно разделив их на следующие группы: резко положительные – титр от 1:1600 и более; положительные – титр от 1:400 до 1:800; слабо положительные – титр от 1:100 до 1:200; сомнительные – титр от 1:25 до 1:50; отрицательные – титр 0.

Полученные данные по частоте встречаемости антител в сыворотке крови детей к вышеуказанным представителям УПБ показывает, что разброс титров антител был в широком диапазоне величин. Резко положительных результатов было в среднем в пределах от 13±2,4 до 18±4,3%. Для антигена Citrobacter freundii резко положительных титров не установлено. Положительные титры зарегистрированы в среднем в пределах 18±4,3-24±5,9% обследованных. Слабо положительные результаты по титрам антител к изученным УПБ отмечены в среднем в 22±5,5-29±6,6% изученных проб. Сомнительные результаты зарегистрированы в среднем у 13±2,4%-29±6,6% обследованных. Антитела к антигенам перечисленных УПБ не выявлялись (отрицательный результат) в среднем у 13±2,4%-24±5,9% обследованных сывороток крови.

Выводы: Таким образом, исследованиями установлены различия по частоте встречаемости сывороточных антител в крови у обследованных здоровых детей; выявленные титры антител к антигенам УПБ кишечной группы (E.coli, Proteus vulgaris, Citrobacter freundii, Klebsiella pneumoniae, Enterobacter aerogenes, Enterobacter cloacae, Pseudomonas aeruginosae) имели широкий диапазон разброса в среднем от 13 до 29%.

COVID-19 INFEKSIYASI REKONVALESTSENTLARIDA ICHAK ICHAK DISBAKTERIOZINING UCHRASH DARAJASI

Маманов Р.А.¹, Мо‘minova М.А.¹, Boltayev.F.R , Tursunova Sh.A.¹, Mamatmusaeva F.Sh.²

1 - Toshkent tibbiyot akademiyasi Bakteriologiya va virusologiya yo‘nalishi

1-bosqich magistrantlari, Toshkent tibbiyot akademiyasi Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya kafedrasida assistenti. 2 - Toshkent tibbiyot akademiyasi Bakteriologiya va virusologiya yo'nalishi magistratura moderator, ilmiy rahbar.

Dolzarbli. SARS-CoV-2 infeksiyasi 2019 yil oxiridan boshlab global epidemik xavfga aylandi. Hozirgi kunda butun dunyo bo'ylab tasdiqlangan COVID-19 holatlarining umumiy soni JSST ning 1 aprel 2021 yildagi ma'lumotlariga ko'ra kasallanganlar soni 129,6 mln.dan ortib bormoqda, shundan 2,8 mln.dan ortiq (2,2%) bemorlar vafot etgan, 104,5 mln.dan ortiq bemorlar (80,6%) sog'aygan, 22,5 mln.dan ortiq bemorlar (17,4%) esa kasallikning turli og'irlik darajalari bilan shifoxonalarda davolanmoqda (<https://coronavirus-monitor.info/>). SARS-CoV-2 virusi yuqqanida, nafas olish tizimi yetishmovchiligi belgilaridan tashqari, bemorlarning taxminan 5-18 foizida diareya, ko'ngil aynish, qayt qilish va qorin og'rig'i belgilarini keltirib chiqarmoqda. Shuningdek, Uxandagi COVID-19 xususiyatlariga bag'ishlangan birinchi klinik maqolada diareya kattalar va bolalarda 2-49% gacha tarqalganligi haqida ma'lumot keltirilgan. SARS-CoV-2 virusi me'da ichak trakti (MIT) hujayralarning angiotensin aylantirish fermentini (ACE2) shikastlaydi. Ushbu patofiziologik mexanizm normal ichak mikroflorasini buzadi, natijada oshqozon-ichak trakti simptomlari, shu jumladan diareya paydo bo'ladi (**Sarsenbayeva A.S., Lazebnik L.B. 2020 y.**)

Ishning maqsadi. COVID-19 infeksiyasi diareya bilan kechgan rekonvalesstlarda ichak mikroflorasini o'rganish va baholash.

Materiallar va tekshiruv usullari. Kuzatuvimiz ostiga Toshkent shahar Olmazor tumani 16-oilaviy poliklinikasida "COVID-19 infeksiyasi rekonvalesstenti" tashhisi asosida dispanser nazoratida bo'lgan 22 nafar bemorlar tanlab olindi va ularning najasi TTA ko'p tarmoqli klinikasi bakteriologik laboratoriyasida bakteriologik usulda tekshirildi. Bemorlarning barchasi qabul vaqtida klinik-laborator va bakteriologik tekshiruvdan o'tkazildi.

Natijalar tahlili. Toshkent shahar 16-oilaviy poliklinikasida ro'yhatga olingan, COVID-19 infeksiyasi rekonvalesstlarining 22 nafaridan 13 nafari (59,1%)ni erkaklar, 9 nafari (40,9%)ni ayollar tashkil etdi. Bu bemorlar kasallikning o'tkir davridan keyin o'rtacha $2,8 \pm 0,7$ oyni tashkil etdi.

Kuzatuvimizdagi bemorlardan olingan material (najas) qonli agar, Saburo, tuxum sarig'i qo'shilgan tuzli agar, Endo, Vismut-sulfidli agar, Vilson-Bler, Kitto-Tarotsi, bifido va eskulin ozuqa muhitlariga ekildi.

Kuzatuvimizdagi rekonvalesstlarida indigen floralardan Bifidobacterium va normal fermentatsiyalovchi E.coli ning uchrash ko'rsatkichi yuqori (100%) bo'ldi. Lactobacillus 18 yoshdan 30 yoshgacha bo'lgan rekonvalesstlarda 54,5% hollarda aniqlangan bo'lsa, 30 yoshdan 60 yoshgacha bo'lgan rekonvalesstlarda 45,4% ni tashkil qildi. Peptostreptokokklar esa 18-30 yoshgacha rekonvalesstlarda 58,4% hollarda uchrasa, 30 yoshdan 60 yoshgacha bo'lgan rekonvalesstlarda bu ko'rsatkich 38,3%ni tashkil qildi. Shunday holat laktoza negativ E.coli L (-), Streptococcus (D) va Proteus sp. larga ham taalluqli bo'ldi. Har ikkala yosh guruhlarida ham shartli patogen bakteriyalardan S.aureus, E.coli gem+, Streptococcus (A) topilmadi.

Xulosa. Shunday qilib, 18-30 yoshgacha bo'lgan rekonvalesstlarda 30-60 yoshgacha bo'lgan rekonvalesstlarga nisbatan Lactobacillus (54,5%/45,4%, $P < 0,05$) va Peptostreptokokklar (58,4%/38,3%) 1,5 barobarga kamaygan.

YUQORI NAFAS YO'LLARI KASALLANGAN BEMORLARDAN AJRATIB OLINGAN PATOGEN STAFILOKOKKLARNI BIOLOGIK XUSUSIYATLARI

Murodova I. A.

Toshkent vaksina va zardoblar ilmiy tadqiqot instituti

Dolzarbli. Stafilokokklar kasalxona ichi infeksiyalarining asosiy etiologik qo'zg'atuvchilari tarkibida eng keng tarqalgan patogenlardan biridir. Metitsilliga rezistent stafilokokk aureus

(MRSA) zamonaviy antibiotiklarning asosiy guruhlariga chidamliligi bilan ajralib turadi va Jahon Sogʻliqni Saqlash tashkiloti maʼlumotlariga koʻra, inson salomatligiga tahdid sifatida yuqori ustuvorlikka ega. Nozokominal sharoitda MRSA-infeksiyalari asosan reanimatsiyalarda, intensiv terapiya boʻlimlarida, kuyish va jarroxlilik boʻlimlarida qayd etiladi. (Alipov V.V., Avanesyan G.A., Musaelyan A.G., Alipov A.I., Mustafaeva D.R. *Sovremennye problemy modelirovaniya i lecheniya absessov myagkix tkaney.*-2020 g; Alos, J.I. *Antibiotic resistance: A global crisis* / J.I. Alos // *Enferm Infecc Microbiol Clin.* - 2015.g.; Charan, D. *Study of Antibiotic Resistance Pattern in Methicillin Resistant Staphylococcus aureus with Special Reference to Newer Antibiotic* - 2015.)

Tadqiqot maqsadi MRSA tomonidan qoʻzgʻatilgan qon oqimi infeksiyalarining 6-yillik kuzatuvlari shuni koʻrsatdiki, ularning uchrash darajasi nozokomial infeksiyalarda barqaror edi, ammo kasalxona tashqi infeksiyalar bakteremiya bilan keskin oshdi (24% dan 49% gacha) bu mualliflarning fikriga koʻra kasalxona tashqi infeksiyalari qoʻzgʻatuvchining nozokomial shtammlarini siqib chiqargan. MRSA infeksiyalarining keskin va tez oʻsishi va buning natijasida yetkazilgan katta iqtisodiy zarar, kelajakda AQShdagi ushbu infeksiyalar kasalliklarga qarshi kurashda milliy ustuvorlik boʻlishini taxmin qilish imkonini beradi (Popovich K. et al., 2008).

Patogen stafilokokklarning keng tarqalishini, turli antibiotiklarning nazoratsiz keng qoʻllanilishini va ularga nisbatan rezistentligi oshishini xisobga olgan holda, zamonaviy tibbiy xizmat yetarli profilaktika choralarini koʻrish va ushbu turdagi patologiyalarni erta tashhis qilishga tayyor boʻlishi kerak.

Materiallar va usullar. Yuqori nafas organlari yiringli yalligʻlanish jarayoni bilan murojaat qilgan bemorlaridan mikrobiologik tadqiqot jarayonida ajratib olingan *S. aureus* ning mahalliy shtammlari biologik xususiyatlari tahlil qildik. Jami, bemorlarning ogʻiz boʻshligʻi va burun-xalqumidan 3598 mikrobiologik tekshiruv tahlili oʻtkazildi. *Staphylococcaceae* oilasiga mansub izolyatlarning hamda ular orasidan alohida tadqiqot uchun ajratib olingan *S. aureus* ning 200 shtammlari fiziologik va biokimyoviy xususiyatlarini (mikroskopik, hosilaviy, biokimyoviy, virulentlik omillari) batafsil oʻrganish Oʻzbekiston Respublikasi sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi va jamoat salomatligi qoʻmitasi Milliy referens laboratoriyasi, bakteriologik laboratoriyasida ilmiy adabiyotlar, xalqaro talab va usullar, Oʻzbekiston Respublikasining amaldagi meʼyoriy hujjatlariga muvofiq olib borildi. Mikrobiologik tadqiqot maqsadiga muvofiq mazkur *S. aureus* izolyatlari biologik va patogenlik omillari oʻrganildi. Jumladan, Gram usulida boʻyalganda buyum oynachasi yuzasida gramm-musbat “uzum shingili” shaklidagi kokklar koʻrinishidagi morfologiyasi, katalaza, plazmakoagulaza, DNKaza fermentlari, bir qator uglevodlar fermentatsiyasi va tilla rang karotinoidli pigmentini ishlab chiqarishi, NaCl ning yuqori (6,5%, 10%) konsentratsiyasida oʻsishi kabi xususiyatlariga alohida ahamiyat berildi hamda hosilalarning gemolitik xususiyatlarini aniqlashda 5% qonli agardan foydalanildi. Virulentlik xususiyatlaridan birini belgilovchi lesitinavetilaza fermenti ishlab chiqarilishi mikrobiologik laboratoriya amaliyotida keng qoʻllanuvchi “G.N.Chistovich” muhiti yordamida stafilokokk koloniyalari atrofida shaffof boʻlmagan “bulutsimon” halqa hosil boʻlishi ijobiy natijalari boʻyicha tahlil qilindi.

Natijalar. *S. aureus* ning yuqori nafas organlari shtammlari koʻpgina biologik xossalari boʻyicha deyarli farq qilmagani holda, ammo MRSA va MSSA (metitselinga sensitiv stafilokokk aureus) variantlari orasidagi alohida oʻrganish shuni koʻrsatdiki, oksatsillinga chidamli shtammlar sezgir boʻlganlarga qaraganda sezilarli darajada ($r < 0,05$ va $r < 0,01$) kech reaksiyalar beradi yoki quyidagi belgilarga koʻra atipik tarzda namoyon boʻladi: hosila diametri 5 mm va undan ortiq boʻlgan koloniyalar, mannitolning fermentatsiyasi, saxaroza va mannozaning oksidlanishi, ishqoriy fosfataza hosil boʻlishi va asetilmetilkarbanolga reaksiyasi, pigment hosil boʻlishi, oʻsishning birinchi soatlarida plazma ivishi, in vitro usulida patogenlik omillarini namoyon boʻlishi. Patogen stafilokokklarning MRSA variantlarida MSSAga qaraganda gemoliz, fibrinolizin, lesitinaza va gialuronidaza fermentlari faolligi koʻproq aniqlanganligi metitsillin, oksatsillin variantlari nisbatan ogʻirroq klinikani yuzaga keltirishi mumkinligidan dalolat beradi.

Xulosalar. Yuqorida aytilgan fikrlarga asoslanib va ma'lum ilmiy faktlarga tayangan holda, ushbu muammoni o'rganishni O'zbekiston uchun dolzarb deb hisoblaymiz. Bunda birinchi navbatda patogen stafilokokklarning asosiy virulentlik omillarini aniqlashning zamonaviy usullarini o'zlashtirish, mintaqaviy shtamlarning genetik xususiyatlarini o'rganish va zamonaviy yondoshuvlarni hisobga olgan holda diagnostika usullarini optimallashtirish zarur.

EPSHTEYN –BARR VIRUSINING ME'DA RAKI KASALLIGINI KELTIRIB CHIQISHIDAGI AHAMIYATINI O'RGANISH

Z.A.Nuruzova, N.R.Raximova
TTA Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya kafedrası

Dolzarbliigi: Onkologiya sohasida yuqumli va virusli onkogen kasalliklarning zamonaviy tashxisi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ma'lumki, 15% odamdagi onkologik kasalliklar virusli infeksiyalar bilan assotsiyalangan. Ular orasida DNKsaqllovchi Epshteyn-Barr virusi muhim o'rin tutadi. Epshteyn-Barr (EBV) virusi tomonidan yuqtirilgan infeksiyani o'rganish juda dolzarbdir, chunki global tarqalishiga ega: 18 yoshga kelib dunyo axolisining 90% dan ortigi EBV bilan kasallangan. Bu virus yashirin yo'l bilan tavsiflanadi va virusga qarshi davolanishga muxtoj emas. EBV – bu odamning limfotrop herpes viruslari bo'lib, bu guruhdagi boshqa viruslar odam organizmida bir vaqtda persistirlanish xususiyatiga ega hamda xo'jayin organizmidagi B-limfotsitlarga kirib, boshqarib bo'lmaydigan proliferatsiyani keltirib chiqaradi va ushbu mikroorganizm onkogen hisoblanadi.

Ishning maqsadi. Oshqozon osti patologiyasi bo'lgan bemorlarda EBV markerlari onkologik xavf guruhlarini yuzaga chiqarishda zamonaviy laborator diagnostika usullar yordamida tahlilni o'tkazish.

Material va tadqiqot usullari. Me'da sarotoni bilan og'rikan bemorlar Respublika onkologiya ilmiy markazi tassarrufidagi poliklinikasiga murojaat qilgan va ulardan 58 nafar bemorlar tanlab olindi. Ushbu bemorlardan material sifatida IFA tekshiruv uchun qon, PZR tekshiruv uchun me'da shirasi olindi. Olingan natijalar statistik usulda tahlil qilindi.

Natijalar. Umumiy bemorlardan 28 nafari (48.3%)ni ayollar, 30 nafari (51.7%)ni erkaklar tashkil qildi. Bu bemorlardan 29-55 yoshgacha 28 nafarni (48.3%), 56-80 yoshgacha 30 nafarni (51.7%) tashkil etdi.

PZR tekshiruv natijasida oshqozondan olingan me'da shirasi materialida EBV ning RNKsi va LMP-1 oqsili musbat natija 28 nafar (42.3%) bemorlarda bergan. IFA usulida qon zardobidagi antitellolar titri 2.49 XB/ml dan kam bo'lishi kuzatildi.

Xulosa. Tadqiqotlar natijasida PZR tekshiruv usuli qo'zg'atuvchini aniqlashda yuqori sezgirlik va maxsuslikka ega ekanligini ko'rsatdi. Shu sababli PZR usulini Epshteyn-Barr virusining birlamchi diagnostikasida keng qo'llashga tavsiya etiladi. Me'da shirasini PZR usulida tekshirish qondagi antitelolarni IFA usulida tekshirishga nisbatan 1,5 barobarga ishonchli ekanligi aniqlandi. EBV ning aniqlanishida musbat natija kuzatilsa, virusga qarshi davo buyurilishi kasallikning remissiya davrini sezilarli darajada oshiradi. Me'da sarotoni diagnostikasida EBV ning aniqlanishi o'ta muhim ahamiyat kasb etib, ularning adekvat aniqlanishi maqbul davo usulini belgilash imkonini beradi. O'z navbatida bu holat kasallik retsidivini oldini olishga sabab bo'ladi.

SARS-COV-2 RNK NI REAL VAQT REJIMIDA ORF 1AB VA N GEN TEKSHIRISH TALQINI

Z.A.Nuruzova, S.T.Jumamurodov
Toshkent tibbiyot akademiyasi. Toshkent

Dolzarbliigi: Hozirgi kunda COVID-19 ning epidemiologiyasi, patogenezi, klinikasi, laboratoriya tashxisi borasida dunyo olimlari, yetakchi mutaxassislar va tajribali shifokorlar tomonidan izchil

o'rganishlar olib borilyapti, ammo bu borada hozirgacha o'rganishlar oxiriga yetmadi. Butun dunyo bo'ylab COVID-19 pandemiyasi paytida kasallanish va o'limni kamaytirish bo'yicha keng qamrovli yaxlit rejani to'g'ri olib borish uchun, dalillarga asoslangan davolashni amaliyotga tadbiiq qilish hozirgi vaqtda juda muhim ahamiyatga ega.

Ishning maqsadi. Shu maqsadda biz COVID-19 infeksiyasiga shubxa qilinib, nazofarengial surtma topshirgan bemor namunalarni PZR real vaqt rejimida tekshirdik.

Material va tadqiqot usullari. Tadqiqot Toshkent Shahar sanitariya va epidemiologiya osoyishtaligi qo'mitasi Chilonzor tumani bo'limi molekulyar genetik laboratoriyasida olib borildi. O'zbekiston Respublikasi ROSSA kompaniyasi tamonidan ishlab chiqarilgan RNK ajratib olish uchun MagSorbNA, amplifikatsiya uchun ROSSAmed COVID-19 RT-PCR reagentlar to'plamidan foydalanildi. Uning samaradorligida cheklovlar mavjud bo'lsa-da, RT-PZRning hozirda COVID-19 diagnostik vositasi sifatida boshqalaridan ustundir. U butun davlatimiz bo'ylab qo'llaniladi, chunki u virusli kasalliklar diagnostikasida sezgir, arzon va xavfsiz variant xisoblanadi. Bundan tashqari, RNKni ajratish jarayonida ishtirok etadigan reagentlarning kamligiga qaramay, issiqlik bilan ishlov berish va lizis buferlari kabi usullar keng ko'lamli, arzon va xavfsiz bo'lib qoladigan alternativalarini ta'minlaydi. Planshet tipidagi Medtl sistemada ishlaydigan Tianlong apparatidan qo'llanildi.

Natijalar. Natija real vaqt rejimida FAM va HEX kannalarda deteksiya qilindi. Amplifikator quydagicha dasturlandi:

Teskari transkripsiya uchun harorat 55⁰C 10 daqiqa – 1siki

Boshlang'ich denaturatsiya uchun 95⁰C 15 daqiqa – 1 siki

Denaturatsiya uchun 95⁰C 15 sekund,

Aniqlash (otjig) 60⁰C 30 sekund 5 siki

Elongatsiya 67⁰C 15 sekund

Denaturatsiya uchun 95⁰C 15 sekund,

Aniqlash (otjig)fam,hex 60⁰C 30 sekund

Elongatsiya 67⁰C 15 sekund

Umumiy 1(bir) soat 36 daqiqani tashkil qildi.

2023-yil 1-yanvardan 31-oktyabrgacha bo'lgan vaqtda 26817 ta nazofarengial surtma olinib molekulyar-genetik usulda tekshirildi. 25744 nafarida odam DNK chiqdi. Umumiy 10 oy davomida 278 nafarida SARS-COV-2 ORF 1AB va N genlari aniqlandi. Ulardan:122 nafar ayol, 155 nafar erkaklarni tashkil qildi. Kasallanish ko'rsatkichi 2-74 yoshgacha bo'lgan axoli qatlami kasallangan.

Xulosa. Xulosa o'rnida shuni aytishimiz lozimki, olingan barcha analizlarning 96 foizi yaroqli, 4 foizi yaroqsiz xisoblanadi. Bu odam DNK si bizning tekshirish usulimizda ichki nazorat (VKO) sifatini ko'rsatadi. Shuningdek 278 nafarida musbat natija qayt qilinganligini ko'rishimiz mumkin.

EXINOKOKKOZ BILAN KASALLANISH KO'RSATKICHLARINING RETROSPEKTIV EPIDEMIOLOGIK TAHLILI

Rasulov Sh.M., Toshpo'latov A.Y., Abduraxmanov B.Sh.

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali

Termiz, O'zbekiston

Dolzarbli: Exinokokkoz kasalligi dunyoning ko'plab mamlakatlarida keng tarqalgan. Olingan ma'lumotlarga asosan, hozirgi vaqtda exinokokkoz bilan 1 milliarddan ortiq kishi kasallangan, bunda ba'zi endemik va noendemik mintaqalarda ushbu xastalik bilan kasallanish 200 martadan ko'proq farq qiladi. So'nggi o'n yilliklarda exinokokkoz bilan kasallanishning o'sishi va kasallikning geografik chegarasining kengayishi kuzatildi.

Yuzaga kelgan tendensiya bir qator omillar bilan bog'liq bo'lib, ularga birinchi navbatda aholi ko'chishining (migratsiyasining) ortishi, sanitar-epidemiologik vaziyatning yomonlashuvini, birinchi navbatda exinokokkoz bo'yicha endemik mintaqalar, aholini dispanserizatsiya qilish muammolari, shular qatorida turli xavf guruhlarini kiritish mumkin.

Exinokokkoz kasalligi klinik belgilersiz kechishi bilan boshqa gelmintozlardan ajralib turishi sababli ushbu kasallik bilan kasallanish darajasi haqida aniq ma'lumotlar yo'q, shunga asosan exinokokkoz kasalligini erta tashxislash, konservativ davolash va oldini olish chora-tadbirlarini takomillashtirish bugungi kunda soha xodimlari oldida turgan hal qilinishi lozim bo'lgan dolzarb muammolardan biridir.

Maqsad: Exinokokkoz bilan kasallanish ko'rsatkichlarining retrospektiv epidemiologik tahlili.

Natijalar: O'zbekiston Respublikasida 1994-2020 yillar davomida jami exinokokkoz kasalligi bilan 30678 nafar bemorlar ro'yxatga olingan bo'lib, kasallanganlarning 100 ming aholiga nisbatan intensiv ko'rsatkichi turli yillarda 1,3 - 6,01 bo'lganligi aniqlangan.

Tadqiqot olib borgan dastlabki yilimiz - 1994 yilda respublikamizda exinokokkoz bilan kasallanishning intensiv ko'rsatkichi - 100 ming aholiga nisbatan 3,17 tashkil qilgan va tahlil etilayotgan yillar mobaynida eng yuqori ko'rsatkich 2004 yilda kuzatilgan bo'lib, u 6,01 ga teng bo'lgan. 2007 yildan boshlab kasallanish ko'rsatkichida pasayish tendensiyasi kuzatilgan bo'lsada, oxirgi yillarda bir xil ko'rsatkichlarda saqlanib turibdi. 2020 yilga kelib intensiv ko'rsatkich 1,3 ni tashkil qilgan, bu 2004 yilga nisbatan kasallanishning 4,6 martaga kamayganligini ko'rsatadi. Tahlil etilayotgan yillar mobaynida respublika miqyosida kasallanishning nomuntazam tebranishlari qayd etilmagan.

Kasallanishning ko'p yillik dinamikasini hududlar bo'yicha 12 ta viloyat, Toshkent shahri va Qoraqalpog'iston respublikasi miqyosida jami kasallanganlar soni va 100 ming aholiga nisbatan kasallanishning intensiv ko'rsatkichlarining o'rtachasini aniqlaganimizda kasallanish ko'rsatkichi respublikamizning barcha hududlarida har xil ko'rsatkichlarda qayd qilingan, 1994-2020 yillar davomida jami kasallanganlar bo'yicha eng yuqori ko'rsatkichlar Farg'ona, Qashqadaryo va Buxoro viloyatlarida, eng past ko'rsatkichlar Toshkent shahri, Toshkent viloyati va Qoraqalpog'iston Respublikasida kuzatilgan.

Kasallanish ko'rsatkichi eng yuqori bo'lgan Farg'ona viloyatida kasallikning ko'p tarqalganlik sabablari, exinokokkozning tabiiy epizootik o'choqlari mavjudligi, exinokokk tuxumlarining nam iqlim sharoitida tuproqda o'zoq muddat saqlanishi va aholining asosiy qismi dehqonchilik ishlari orqali tuproq bilan muloqoti ko'p bo'lishi bilan bog'liq.

Qashqadaryo viloyatlarida ham exinokokkozning tabiiy faol epizootik o'choqlari mavjudligi, aholining asosiy qismi shaxsiy chorvachilik va dehqonchilik ishlari orqali hayvonlar va tuproq bilan muloqatda bo'lishi kasallikning ko'p tarqalishiga sababchi omillardan hisoblanadi, bu hududlardagi kasallanish ko'rsatkichi jami respublika ko'rsatkichidan 1,35 barobar ko'p uchragan.

Farg'ona viloyatida kasallanish ko'rsatkichi 100 ming aholiga nisbatan har xil yillarda 1,0 - 12,24 oralig'ida uchragan. 2018 yilgacha 25 yil davomida exinokokkoz bilan kasallanish ko'rsatkichi respublika ko'rsatkichidan yuqori bo'lgan va oxirgi 2 yil davomida ya'ni 2019-2020 yillarda kamaygan. 2005 yilgacha 11 yil davomida respublikamizning boshqa hududlariga nisbatan kasallanish ko'rsatkichi yuqori bo'lgan.

Xorazmda boshqa viloyatlarimiz uchun juda antiqa va sanitariya-gigiena qoidalari bo'yicha yeb bo'lmaydigan deb hisoblanadigan ijjon (etjon) taomi bor. Bu xom go'shtni maxsus chinor yoki jiyda daraxtining to'nkasidan tayyorlangan g'ola (etchopar) ning ustida o'tkir pichoqda chopilib, bolta bilan eziladi va xomligicha yeyiladigan go'sht qiymasidir. Ijjon tayyorlashda

asosan yangi soʻyilgan qoʻy goʻshtidan foydalaniladi, qoʻylar esa exinokokkning asosiy oraliq xoʻjayini xisoblanib, kasallikni yuqtirish omillaridan biridir.

Buxoro viloyati ham respublikamizda exinokokkoz kasalligining tarqalganligi boʻyicha yetakchi hududlardan biri hisoblanadi. Kasallanish koʻrsatkichi 100 ming aholiga nisbatan har xil yillarda 1,67 - 12,44 oraligʻida uchragan. Tadqiqot olib borilgan barcha yillar davomida exinokokkoz bilan kasallanish koʻrsatkichi respublika koʻrsatkichidan yuqori boʻlgan.

Xulosa: Shunday qilib, respublikamizning maʼmuriy hududlarida exinokokkoz bilan kasallanishning retrospektiv epidemiologik tahlili, kasallanish koʻrsatkichi yuqori boʻlgan hududlarda exinokokkozning faol epizootik oʻchoqlari mavjudligini va respublikaning barcha hududlarida ushbu kasallik hanuzgacha uchrab turganligi, bu esa oʻz navbatida, kechiktirib boʻlmaydigan profilaktik chora-tadbirlarni tashkillashtirish zarurligidan dalolat beradi.

COVID-19 BILAN KASALLANGAN BEMORLARNING YUQORI NAFAS YOʻLLARIDAGI MIKROORGANIZMLAR

Safarov Sh.B.¹ Yodgorova N.T.² Hamroyev F.J.¹

¹Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali Mikrobiologiya, jamoat salomatligi, gigiyena va menejment” kafedrasida assistentlari

²Toshkent tibbiyot akademiyasi Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya kafedrasida dotsenti, t.f.n.

Termiz, Oʻzbekiston

Dolzarbli: SARS-CoV(Severe Acute Respiratory Syndrome) –ogʻir oʻtkir nafas olish sindromini keltirib chiqaradigan virusdir. Ushbu virus COVID-19 (Coronavirus disease-19) deb nomlanadigan infeksiyon kasallikni keltirib chiqaradi. COVID-19 bilan kasallangan bemorlarning yuqori nafas yoʻllarda yiringli-yalligʻlanish kasalliklarini keltirib chiqaruvchi bakterial qoʻzgʻatuvchilarning boʻlishi COVID-19 bilan kasallangan bemorlarni holatini yanada ogʻirlashtiradi. Ushbu bemorlarda COVID-19 bilan tasdiqlangan holatlar va simptomlarga isitma (42%), yoʻtal (20%), tomoq ogʻrigʻi(10%), balgʻam ajralishi (14%), charchoq (16%), bosh ogʻrigʻi (10%), oshqozon-ichak bezovtaligi (2%), nafas qisilishi (8%) va mushaklar ogʻrigʻi (16%) kiradi. Yuqoridagi klinik simptomlardan COVID-19 bemorlarida yuqori nafas yoʻllari infeksiyalari aynan qaysi mikroorganizmlar sababli paydo boʻlganligini aniqlash klinik amaliyotda muhim ahamiyatga ega

Maqsad: COVID-19 bilan kasallangan bemorlarning yuqori nafas yoʻllarida uchrovchi mikroorganizmlarni aniqlash

Materiallar va usullar: 2021-yil mart oylarida Respublika maxsus 1-son Zangiota shifoxonasida davolanayotgan COVID-19 infeksiyasi aniqlangan 75 nafar bemorlar tanlab olindi va ularning tomoq surtmasi Toshkent shahar Chilonzor tumani SEO va JSX Bakteriologiya laboratoriyasida bakterioskopik va bakteriologik tekshirildi.

Natijalar: Toshkent shahar Chilonzor tumani SEO va JSX Bakteriologiya laboratoriyasiga Respublika maxsus 1-son Zangiota shifoxonasida davolanayotgan COVID-19 infeksiyasi aniqlangan 75 nafar bemorlar tomoq surtmasi bakterioskopik va bakteriologik tekshirilganda quyidagi natijalar aniqlandi. 75 nafar bemorlarning 32 nafari monoinfeksiya va 43 nafari poliinfeksiyalar aniqlandi. Eng koʻp foizni *S.aureus* (26%) va zamburugʻlar (29%) tashkil qildi. Patogen mikroorganizmlardan *Klebsiella pneumonia* 13%, *Candida sp* 29 %, *S.aureus* 26%, *Streptococcus spp.* 10%, *Pseudomonas aerogenosa* 3%, *St.spp.* 12%, *Streptococcus.pyogenes* 5% aniqlandi

Xulosalar: Olingan maʼlumotlarga asosan COVID-19 bemorlarida antibiotiklarni koʻp va betartib foydalanilganligi uchun zamburugʻlar 29% ni tashkil etdi. COVID-19 aniqlangan bemorlarni immun sistemasi susayganligi tufayli bakterial infeksiyalarga beriluvchan boʻlib qoladi, shu

sababli *S.aureus* 26% tashkil etdi. 31 yoshdan 80 yoshlar orasida yuqori nafas yo'llarida ikkilamchi bakterial qo'zg'atuvchilar 77,1% uchrashi aniqlandi. Yuqorida aniqlangan patogen mikroorganizmlar COVID-19 bilan kasallangan bemorlarni holatini yanada og'irlashtiradi.

COVID-19 BEMORLARIDA NOZOFARENGIAL SURTMADA ORF1 AB VA N GEN VA ODAM GENOM DNK NI REAL-VAQT REJIMIDA TEKSHIRISH TALQINI

Saidmurodova G.I.

Toshkent tibbiyot akademiyasi. Toshkent

Dolzarbli: Hozirgi kunda COVID-19 ning epidemiologiyasi, patogenezini, klinikasi, laboratoriya tashxisi borasida dunyo olimlari, yetakchi mutaxassislar va tajribali shifokorlar tomonidan izchil o'rganishlar olib borilyapti, ammo bu borada hozirgacha o'rganishlar to'xtagani yo'q. Butun dunyo bo'ylab COVID-19 pandemiyasi paytida kasallanish va o'limni kamaytirish bo'yicha keng qamrovli yaxlit rejani to'g'ri olib borish uchun, dalillarga asoslangan davolashni amaliyotga tadbiiq qilish hozirgi vaqtda juda muhim ahamiyatga ega.

Maqsad: COVID-19 infeksiyasiga shubxa qilinib, nazofarengial surtma topshirgan bemor namunalarni PZR real vaqt rejimida tekshirish.

Material va tadqiqot usullari. Tadqiqot Toshkent Shahar sanitariya va epidemiologiya osoyishtaligi qo'mitasi Chilonzor tumani bo'limi molekulyar genetik laboratoriyasida olib borildi. O'zbekiston Respublikasi ROSSA kompaniyasi tamonidan ishlab chiqarilgan RNK ni ajratib olish uchun MagSorbNA, amplifikatsiya uchun ROSSAmed COVID-19 RT-PCR reagentlar to'plamidan foydalanildi. Uning samaradorligida cheklovlar mavjud bo'lsa-da, RT-PZRning afzalliklari hozirda COVID-19 diagnostikasi vositasi sifatida kamchiliklardan ustundir. U butun davlatimiz bo'ylab qo'llaniladi, chunki u virusli diagnostika uchun sezgir, arzon va xavfsiz variantni bizga taqdim etadi. Bundan tashqari, RNKni izolyatsiyalash jarayonida ishtirok etadigan reagentlarning kamligiga qaramay, issiqlik bilan ishlov berish va lizis buferlari kabi usullar keng ko'lamli, arzon va xavfsiz bo'lib qoladigan alternatalarni ta'minlaydi. Planshet tipidagi Medtl sistemada ishlaydigan Tianlong apparatidan qo'llanildi.

Natijalar: Natija real vaqt rejimida FAM va HEX kannalarda deteksiya qilindi. Amplifikator quydagicha dasturlandi:

Teskari transkripsiya uchun harorat 55⁰C 10 daqiqa – 1siki

Boshlang'ich denaturatsiya uchun 95⁰C 15 daqiqa – 1 siki

Denaturatsiya uchun 95⁰C 15 sekund,

Aniqlash (otjig) 60⁰C 30 sekund 5 siki

Elongatsiya 67⁰C 15 sekund

Denaturatsiya uchun 95⁰C 15 sekund,

Aniqlash (otjig)fam,hex 60⁰C 30 sekund 35 siki

Elongatsiya 67⁰C 15 sekund

Umumiy 1(bir) soat 36 daqiqani tashkil qildi.

Xulosalar: 2023-yil oktyabr oyida 18 ta nazofarengial surtma olinib molekulyar-genetik usulda tekshirildi. 2 nafar musbat natija aniqlandi. Ulardan: 2 nafar ayollar tashkil qildi. Kasallanish ko'rsatkichi 2, 74 yoshgacha bo'lgan axoli qatlami kasallangan.

ПРИМЕНЕНИЕ БИОЛОГИЧЕСКОЙ ТЕРАПИИ ПСОРИАЗА ПРИ COVID-19

ИНФЕКЦИИ

Ташкенбаева У.А., Алиев А.Ш., Усманиев С.А.Алиев Ш.Р.

Ташкентская медицинская академияНа сегодняшний день точно неизвестно, влияет ли псориаз и препараты для его лечения на риски передачи коронавирусной инфекции или течение COVID-19. Тяжелая форма заболевания обусловлена такими факторами, как более

старший возраст, сопутствующие заболевания сердца, легких, почек и метаболические заболевания, такие, как диабет и ожирение. Пациенты с псориазом более склонны к развитию этих заболеваний. При заражении COVID-19 инфекцией по возможности следует избегать длительного применения системных стероидных препаратов для лечения псориатического артрита. В случае необходимости дозу следует снижать до минимальной, которая необходима для достижения терапевтического эффекта. Длительное применение системных стероидных препаратов в момент острой коронавирусной инфекции может быть связано с худшими исходами COVID-19. Важно отметить, что стероиды могут и улучшать исходы COVID-19, когда назначаются госпитализированным пациентам с потребностью в оксигенотерапии.

Согласно рекомендациям NPF (National Psoriasis Foundation) по лечению COVID-19 приведены в соответствие с рекомендациями Центров по контролю и профилактике заболеваний США (CDC). Пациенты с псориазом и коронавирусной инфекцией должны получать терапию препаратами с доказанной пользой при COVID-19. Лечение госпитализированных пациентов должно включать консультации с ревматологами, дерматологами и/или инфекционистами в случае необходимости.

Так амбулаторным пациентам с высоким риском тяжелой формы COVID-19 и/или госпитализации рекомендованы: сотровимаб и коктейль из касиривимаб с имдевимабом. Уже госпитализированным пациентам с тяжелым течением COVID-19 рекомендовано назначение препаратов дексаметазон, ремдесивир, барицитиниб в комбинации с ремдесивиром и тоцилизумаб в комбинации с дексаметазоном.

Системные ГКС не противопоказаны для лечения COVID-19 и не должны исключаться из опасения перед обострением псориаза после их отмены. Однако назначение системных ГКС при COVID-19 инфекции при наличии тяжелого активного течения псориаза может усугубить течение последнего в дальнейшем. Следовательно, на сегодняшний день появляется необходимость в поисках альтернативных схем лечения псориаза учитывая тяжесть течения новой COVID-19 инфекции.

KANDIDA INFEKTSIYASINING ETIOLOGIYASI VA ANTIMIKOTIK DORILARGA SEZGIRLIK KO'RSATG'ICHI.

Fayzullaeva Z.R. Mirvaliyeva N.R.

TTA .O'zbekiston

Maqsad: Ushbu tadqiqot kandidoz infeksiyasini tavsiflash, ushbu infeksiyaning rivojlanishiga moyil bo'lgan omillarni aniqlash, shuningdek ekilgan shtammlarning zamonaviy antimikotik dorilarga sezgirlikni o'rganish.

Materiallar va usullar: Urogenital kandidozli 36 bemor tekshirildi. An'anaviy klinik va mikologik usullar yordamida tashxis qo'yildi. Tekshiruvdan o'tgan ayollar orasida 26 (84,4%), erkaklar 10 (15,6%) bor. Yosh taqsimoti: 18-21 yosh - 2,1% (n=2), 22-30 yosh - 49,0% (n=12), 31-40 yosh - 36,4% (n=15), 41-50 yosh - 8,3% (n=5) va 50-60 yosh - 4,2% (n=2). Shtammlarni aniqlash an'naviy mikologik usullar yordamida amalga oshirildi, ajratib olingan shtammlarning sezgirlikni aniqlash uchun disk diffuziya usuli qo'llanildi.

Natijalar: Kandidoz - bu *Candida (Candida spp)* turigaga o'xshash zamburug'lari keltirib chiqaradigan infeksiya. Ular tananing turli xil biotoplarining normal mikroflorasining bir qismidir, shuningdek, tananing ayrim qismlarining infeksiyasini keltirib chiqaradi. *Candida* infeksiyasi kasal odamdan sog'lom odamga o'tmaydi, ammo bu infeksiyaning paydo bo'lishi jiddiy tibbiy va iqtisodiy oqibatlariga olib keladi. *Candida* avlodi 80 dan ortiq turga ega va turli xil *Candida* shtammlarining patogenlik darajasi zararsizdan yuqori virulentgacha o'zgarib turadi.

Odamlar uchun faqat *C. albicans*, *C. tropicalis*, *C. pseudotropicalis*, *C. krusei*, *C. panacrusei* va *C. guillermonti* patogen hisoblanadi.

Bu ularning inson biotoplaridagi darajasining sifat va miqdoriy jihatdan pasayishiga va mikologik diagnostikada "noto'g'ri" natijalarga olib keladi. Tirik va jonsiz tabiatning (odatda shakarga boy meva va sabzavotlar) substratlarida atrof-muhitdagi saprofitlardan tashqari, ular ko'pincha odamlarning teri va shilliq pardalari yuzasidan ajratiladi: sog'lom tashuvchilarda 5% ga etadi va shilliq qavatining yallig'lanish jarayonlari bo'lgan shaxslar 53,2%. *Candida* zamburug'lari terida 5-20%, tirnoqlarda 50%, og'iz bo'shlig'ida 16-37%, burun bo'shlig'ida 1%, balg'amda 70%, o'n ikki barmoqli ichak tarkibida 10-65% aniqlangan, ichaklarda 15-20%, quloq kanallarida 10-65%, peshobda 78% gacha tekshirilganlar.

Antibiotiklar davrida *Candida spp* tomonidan kelib chiqqan patologik sharoitlar sezilarli darajada oshdi. Kandidoz immunitet tanqisligi holatlarida va boshqalarda opportunistik infeksiya sifatida klinikada keng qo'llaniladigan tashxisga aylandi. Ichak va vaginal disbiyoz tobora kengayib bormoqda, bunda *Candida spp* etakchi agent sifatida ham, boshqa patogenlar bilan assotsiatsiya shaklida ham muhim rol o'ynaydi.

Kandidozning rivojlanishiga moyil bo'lgan asosiy omillar: qandli diabet, tananing umumiy charchashi, immunosupressantlarni qo'llash, siydik chiqarish uchun doimiy kateterlar, kortikosteroid gormonlarini qo'llash, normal mikrofloraning tarkibini o'zgartiradigan antimikrobiyal preparatlar va boshqalar. Ko'p miqdorda dori-darmonlarni tomir ichiga yuborish. Bu omillarga ekologik jihatdan noqulay omillar, birinchi navbatda, tananing immunitet tizimining faolligini kamaytirish va inson tanasining turli biotoplarining normal mikroflorasi tarkibini buzish kiradi.

Candida zamburug'larining virulentligi turli omillar ta'sirida pasayadi, u laboratoriya hayvonlari orqali, ma'lum kimyoviy moddalar qo'shilgan holda inson a'zolaridan olingan ekstraktlar bilan o'tish paytida ortishi mumkin. Kandidoz infeksiyasining patogenezida hal qiluvchi o'rinni zamburug'larning patogen omillari emas, balki makroorganizmning holati ham egallaydi.

Candida avlodi zamburug'larining antimikotik dorilarga sezgirliги bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ularning eng yuqori sezuvchanligi nitroksolin, levorin, siteal, gentian binafsha va amfoterisin B (6,3%), ketokanazol (6,3%), nistatin (9,4%). Metilin ko'k (18,8%), klotrimazol (37,5%), flukonazol (43,8%) uchun o'rtacha sezuvchanlik qayd etilgan.

Xulosa: Etiologik agentlari *Candida spp* bo'lgan *Candida* infeksiyasi, asosan, ikkilamchi immunitet tanqisligi bo'lgan odamlarda rivojlanadi va sog'liqni saqlash amaliyotida qo'llaniladigan antifungal dorilarga turli xil sezgirlikni ko'rsatadi. Shu munosabat bilan, ushbu dorilarni faqat mikologik usullar bilan ularga nisbatan sezgirlikni aniqlagandan keyin buyurish taklif etiladi.

VIRUSLI GEPATIT A KASALLIGINING TARQALGANLIGI VA PROFILAKTIKASI

Chutboyev B.R., Soatova N.A., Rasulov Sh.M.

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali

Termiz, O'zbekiston

Virusli hepatit A butun dunyoda eng keng tarqalgan, uchrash ko'lamiga ko'ra o'tkir respirator virusli infeksiyalar va o'tkir ichak yuqumli kasalliklaridan keyin uchinchi o'rinda turadi. VGA boshqa jigar kasalliklari orasida yetakchi o'rinni egallaydi va barcha virusli hepatitlarning 65-75 foizini tashkil qiladi. VGA kasalligining tarqalishi Afrika va Janubiy Osiyoda eng yuqori ko'rsatkichlarda bo'lib, u 100 ming aholiga nisbatan 500-600 kishini tashkil etadi. Rossiyada

oxirgi yillarda VGA ning tarqalishi sezilarli darajada kamaydi va har 100 ming aholiga 60-80 kishini tashkil etadi.

Virusli gepatit A kasalligi barcha kasallanganlarda o'tkir shakllanmaydi, shuning uchun ro'yxatga olinganlar soni bu barcha kasallanganlarni sonini bildirmaydi. Virusli gepatit A kasalligida "Aysberg sindromi" kuzatiladi. Bunda kasallanganlarning 10-20 foizida kasallik belgilari yuzaga chiqadi, qolganlarida klinik belgilar yuzaga chiqmaydi yoki shamollash va boshqa belgilar bilan kechadi.

O'zbekistonda virusli gepatit A kasalligi bilan kasallanish ko'rsatkichi bugungi kunda ham baland bo'lib, bu ko'rsatkich har 100 ming aholiga 2010 yilda – 100 dan ko'proq, ammo kasallanish ko'rsatkichi 1990-yillarga nisbatan 3,7 barobar kamaygan.

Tadqiqotning maqsadi: Virusli gepatit A kasalligining tarqalganligini o'rganish va uning profilaktikasini takomillashtirish.

O'zbekiston hududida tarqalgan va ro'yxatga olingan virusli gepatitlarning beshta turlari ichida asosan virusli gepatit A turiga to'g'ri keladi. Biz 2012-2022 yillar davomida Respublikamizda ro'yxatga olingan virusli gepatitlar va virusli gepatit A, B turlarini tahlil qilganimizda asosan gepatit A eng ko'p tarqalganligini aniqlandi. Ya'ni kasallanish ko'rsatkichlari bir yil ko'tarilib, ikkinchi yil pasaygan masalan: 2012 yil 100,6 ga teng bo'lgan, 2013 yil 138,0 ni tashkil qilgan bo'lsa, 2014 yil 122,3 ga teng bo'lgan, 2016 yil 120,8 ni tashkil qilgan bo'lsa, 2017 yil 98,3 ga teng bo'lgan. O'zbekiston Respublikasi bo'yicha 2008-2018 yillarda jami virusli gepatitlar bilan 372066 nafar bemorlar ro'yxatga olingan bo'lib, shundan 97,9 % gepatit A, 1,4 % gepatit V, 0,4 % gepatit S, 0,1 % gepatit D va 0,2 % gepatit Ye egallagan.

O'zbekiston Respublikasi viloyat va shaharlari bo'yicha gepatit A tahlilida kasallanish ko'rsatkichi Namangan, Sirdaryo, Navoiy viloyatlarida eng yuqori, Toshkent, Farg'ona, Andijon viloyatlarida esa kasallanish ko'rsatkichi Respublika ko'rsatkichidan bir oz yuqori bo'lgan. Xorazm, Buxoro, Qashqadaryo viloyatlarida va Qaraqalpog'iston Respublikasida nisbatan kam kasallanish ko'rsatkichlari qayd etilgan.

Gepatit A kasalligi bilan kasallanish avgust oyidan boshlanib, oktabr, noyabr, dekabr oylari eng ko'p uchragan bo'lib, asosan kuzgi-qishgi mavsumiylikka ega bo'ldi. Jins bo'yicha tahlilda kasallanganlarning 58% o'g'il bolalar, 42 % qiz bolalar tashkil etdi.

Virusli gepatit A kasalligida epidemiyaga qarshi kurash chora – tadbirlari ko'pincha kechikib qilinadi, bemor organizmidagi viruslarni atrof – muhitga ajratib bo'lgandan keyin chora – tadbirlar o'tkaziladi. Shuning uchun ham hatto sariqlik shakldagi bemorlar aniqlanganidan keyin, ularni alohidalab (izolyatsiya) qo'yish deyarli samara bermaydi. Bundan ko'ra bemor bilan muloqotda bo'lganlarni klinik, laboratoriya (bioximik ko'rsatkichlari) usullarida kasallikning dastlabki davrlarida faol aniqlab, ularga nisbatn qilinadigan choralar ko'proq samara beradi. Ushbu kasallikda asosiy yuqtirish omili suv bo'lganligi tufayli chora – tadbirlar ichida aholining suv ta'minotiga e'tibor qaratilishi katta ahamiyatga ega, epidemik avj olishlarda, eng avvalo, aholining sifatli ichimlik suvi bilan ta'minlash kerak. Uyushgan bolalar jamoalarida kasallik paydo bo'lganda, bolalarga virus maishiy – muloqot yo'li bilan yuqmasligi uchun sanitariya – gigiena choralari, bolalarning qo'lini ovqatdan oldin, hojatdan keyin toza yuvish, o'yinchoqlarni, xonani, idish – tovoqlarni, oshxona anjomlarini dezinfeksiya qilish uchun zamonaviy dezinfeksiya vositalarini ishlatish lozim.

Virusli gepatit A kasalligining asosiy samarali profilaktikasi aholini sifatli ichimlik suvi bilan ta'minlashdir. Ko'pgina rivojlangan mamlakatlarda ushbu kasallikning o'tkir va surunkali epidemik avj olishlari aholini kafolatlangan, sifatli suv bilan ta'minlash natijasida amalga oshgan.

Hozirgi davrda virusli gepatit A kasalligiga qarshi o'lik vaksinalar mavjud. Ushbu vaksina juda ko'p xorijiy mamlakatlarda ishlab chiqarilgan va samarali vaksina ekanligi epidemiologik tajribalarda isbotlangan, amaliyotda qo'llanilayapti. O'zbekistonda ham ushbu vaksinalar epidemiologik ko'rsatmalarga binoan profilaktika maqsadida ishlatilmoqda. Ammo bu vaksinalar bilan emlash, milliy emlash kalendariga hozircha kiritilgani yo'q.

Yuqoridagi ko'rsatkichlardan ko'rinib turibdiki virusli gepatitlar etiologiyasida asosiy o'rinni gepatit A tashkil qiladi, keyingi o'rinda gepatit B. Umuman olganda deyarli barcha kasalliklarning davolanishga ketgan sarf xarajatdan ko'ra uni oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar ancha iqtisodiy samara beradi. Gepatit A kasalligini ham davolashdan ko'ra uning oldini olish chora-tadbirlarini takomillashtirish maqsadga muvofiqdir.

OZIQ-OVQATLARNI MIKROBIOLOGIK TEKSHIRISHDA BAKTERIOLOGIK ANALIZATORDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI

Shamuratov A.Sh.

Toshkent tibbiyot akademiyasi. Toshkent

Tadqiqot maqsadi. Oziq-ovqatlarni mikrobiologik tekshirishda bakteriologik analizatordan foydalanganda tahlil natijalarining tez va ishonchliligini isbotlash.

Tadqiqot dolzarbligi. Hozirgi vaqtda dunyo aholisini boqish asosiy muammolardan biri hisoblanadi va oziq-ovqatlar bilan aholini ta'minlash import va eksport mahsulotlar orqali amalga oshiriladi. Hozirgi kunda oziq-ovqat mahsulotlariga tez va sifatli xulosalar berish asosiy muammlardan biridir.

Materiallar va usullar. O'zbekiston Respublikasi Sanitariya epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qo'mitasi milliy referens laboratoriyasining bakteriologiya laboratoriyasida xulosa olish uchun kelgan namunalardan 100 tasi bir vaqtning o'zida mos ravishda tegishli tahlilardan o'tkazildi. Tahlil uchun Salmonella, ITBG, S.aureus tahlillari tanlab olindi. 50 ta namuna laboratoriya sharoitida Salmonella, E.Coli va S.aureus bakteriyalari bilan bakterial iflaslantirildi. 100 ta namuna shu uchta ko'rsatkich uchun bir vaqtda klassik va analizatordan foydalangan xolda tekshirildi. Analizator sifatida VITEK-MS apparatidan foydalanildi.

Natijalar. Tadqiqotlarimiz uchun 100 ta oziq ovqat namunasi tanlab olindi. Tahlillar natijalari shuni ko'rsatdiki, 50 ta namuna klassik usulda va analizator yordamida tekshirilganda Salmonella, ITBG va S.aureusga manfiy natija berdi. Bakterial ifloslantirilgan 50 ta namunada klassik usulda tekshirilganda va analizatorda tekshirilganda bir xil musbat natijalar olindi. Faqat farqi shuki, bakteriologik analizatordan foydalanganimizda natijalar klassik usuldagidan ko'ra 1-2 kun vaqtli natijalar olindi. Qayta ekishlar natijasi 90% ni tashkil qildi.

Xulosalar. Bakteriologik analizatordan foydalanilganda (VITEK-MS) tahlillar natijasi agar musbat natijali maxsulotlar bo'ladigan bo'lsa, ITBG va S.aureus ko'rsatkichiga 1 kun vaqtli, Salmonella ko'rsatkichiga 2 kun vaqtli natijalar olindi. Analizatordan foydalangan vaqtimizda biokimyoviy tahlillarga sinama qo'yish shart bo'lmaganligi sababli qo'shimcha ravishda ozuqa-muhitlar tayyorlash va reaktivlardan foydalanishning oldi olindi va kam ishchi kuchi sarflanganligini ko'rishimiz mumki.

GRIPP KASALLIGIDA EPIDEMIOLOGIK JARAYONNING RIVOJLANISHI VA PROFILAKTIKASI

Xaitova Sh.I., Muxidinova G.A., Usmanov Sh.N.
Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali
Termiz, O'zbekiston

Gripp - bu insoniyat kasallanishida yetakchi o'rinni egallovchi nozofoma kasallik hisoblanadi. Nisbatan epidemik muvaffaqiyatli yillarda gripp umumiy kasallanishning 20%ini, epidemik notinch yillarda (gripp epidemiyalar, pandemiyalar) - 40%ni tashkil etadi.

Maqsad: O'zbekistonda gripp kasalligini epidemiologik xususiyatlarini o'rganish va ushbu ma'lumotlar asosida profilaktik choralar ishlab chiqish.

Grippni 2 turdagi viruslar qo'zg'atadi, A va V turi, bundan tashqari S virusi ham grippni qo'zg'atishi mumkin. Gripp virusi tashqi muxit omillariga chidamsiz.

Kasallanish davrida odam yordamga muhtoj bo'lib, umumiy holsizlik, yuqori harorat va qattiq bosh og'rishlaridan shikoyat qiladi. Gripping og'ir kechishi yurak qon-tomir sistemasi, nafas organlari, markaziy nerv sistemalarida qaytarib bo'lmas shikastlanishlar natijasida yurak va qon tomir kasalliklari, o'tkir zotiljam, traxeobronxitlar, meningo-ensifalitlar kabi kasalliklar rivojlanishiga olib kelishi mumkin.

Gripping yengil, o'rtacha, og'ir gipertoksik formalari mavjud. Yengil formasida: tana harorati normal yoki 38^0 S gacha ko'tarilishi, infeksiyon toksikozning (kuchli terlash, holsizlik, mushak va bo'g'imlarda og'riq, bosh og'rig'i kabi) belgilari kuzatiladi.

O'rta og'ir formasida: tana harorati $38,5-39^0$ S gacha ko'tarilib, infeksiyon toksikozning belgilari kuchli namoyon bo'ladi. Gripp kasalligida aksariyat hollarda kataral belgilar ko'proq kuzatiladi. Gripp kasalligida tomoq va traxeyaning shikastlanishi oqibatida respirator belgilardan og'riqli quruq yo'tal, to'sh suyagi ortida og'riq, xalqum va burun shilliq qavatlarining quruqshashi va bitib qolishi hamda qizarishi kuzatiladi. Ba'zi hollarda abdominal sindrom belgilari: qorinda og'riq, axlatning suyuq kelishi ya'ni «me'da grippi» kuzatiladi.

Og'ir formasida: tana harorati $40-40,5^0$ S gacha ko'tarilishi, infeksiyon toksikozning (kuchli terlash, holsizlik, mushak va bo'g'imlarda og'riq, bosh og'rig'i kabi) kuchli belgilari bilan bir qatorda tutqanoqlar, alahsirashlar, burundan qon ketish hamda qusish kuzatilishi mumkin.

Gripp epidemik jarayoni rivojlanishida kasallik manbai kasallikning og'ir va yengil turi bilan og'irgan bemor hisoblanadi.

Zararlangandan so'ng qisqa inkubatsion davr (kasallikning yashirin davri, 3 kungacha) kechadi. Yashirin davr tugagandan so'ng kataral o'zgarishlar rivojlanishi bilan nafas yo'llari orqali qo'zg'atuvchini tashqi muxitga ajralishi kuzatiladi. Yo'tal, aksa urish, gaplashish orqali nafas yo'llarining gripp virusi bilan to'yingan, nekrozga uchragan epitelial xujayralari havo aerozollariga qo'shiladi.

Virusologik va epidemiologik ma'lumotlarga ko'ra bemor kasallikning birinchi belgilari namoyon bo'lishi bilan tashqaridagilar uchun xavfli xisoblanadi va 3-5 kun davomida bu xavfliylik saqlanadi. 90% bemorlar shu davrga kelib epidemik ahamiyatini yo'qotadi. 10% bemorlargina virusni tashqariga chiqarishni davom ettiradi va bu xolat 6 xaftagacha davom etishi mumkin.

Barcha epidemiologik tajribalar shuni ko'rsatadiki, asosiy xavf bemorlarning dastlabki kasallangan kunidan boshlanar ekan.

Kasallikning yaqqol infeksiyon jarayon bilan kechayotgan turi bilan bir qatorda, kasallikning belgilersiz yengil formalari ham manba sifatida katta ahamiyatga ega. Ular o'zlarini ancha yengil his qilganlari uchun aktiv hayot tarzini davom ettiradilar va kasallikni tarqatadilar. Bu guruh kishilar epidemiya tarqalishida katta xavf tug'diradilar.

Shunday qilib, A grippi epidemik jarayoni rivojlanishida kasallik manbai bo'lib kasallikning og'ir, yengil va belgilersiz formasidagi bemorlar xisoblanadi. Bunday bemorlar 3-5 kun davomida zararli bo'lsada, qo'zg'atuvchi ajralib chiqishi intensiv ravishda amalga oshadi va kasallik juda tez rivojlanadi.

Xulosa: Gripp kasalligini epidemiologik rivojlanishini oldini olish uchun vaksinalardan foydalanish, niqob (maska) paxta va marlidan qilingan, (4 qavatli) taqish, vitamin «S» va polivitaminlarni iste'mol qilish kerak.

GRAM-POSITIVE OR GRAM-NEGATIVE MICROFLORA IN DIABETIC FOOT SYNDROME.

Z.N.Ergasheva, Z.A.Nuruzova
Tashkent, TMA

Relevance. As the number of people suffering from diabetes increases, the incidence of complications such as diabetic foot syndrome also increases. Patients diagnosed with diabetes have a 25% lifetime risk of developing foot infections. According to statistics, people with type 2 diabetes have a 30-40 times higher need for lower limb amputations compared to those who do not suffer from diabetes.

Purpose of the study. To study the characteristics of microflora in wounds of patients with diabetes mellitus and determine their sensitivity to antibiotics in order to carry out selective decontamination.

Materials and methods of research. Bacteriological analysis of purulent discharge from a wound was carried out in 32 patients who were hospitalized in the purulent-septic surgery department of the TMA multidisciplinary clinic in 2020. Using traditional methods, microorganisms causing infection in the wound were identified, as well as their sensitivity to modern antibiotics was determined.

Results and discussion. 90.6% of patients (n=29) showed growth of microorganisms. In 37.5% of cases, they were isolated in pure culture, while in 62.5% of cases an association of two microorganisms was detected. Bacteria isolated because of bacteriological analysis of purulent discharge from patients revealed a sufficient diversity of microbial composition. Both gram-positive and gram-negative microorganisms represent bacteriological studies of the microflora of wounds in patients hospitalized in the purulent-septic surgery department. When studying wound discharge from patients with diabetic foot syndrome, the microflora was dominated by the proportion of gram-negative microorganisms, which accounted for 62.1%, including the share of non-fermentative gram-negative bacteria accounting for 27.6% of cases, with *P aeruginosa* (20.7%) and *Acinetobacter spp.* (6.9%). Representatives of the family *Enterobacteriaceae* were dominated by *Klebsiella spp.* (20.7%), *E. coli* and *Enterobacter spp.* (6.9% each).

Gram-positive microorganisms, found in 37.9% of cases, are mainly represented by *St. aureus* (31.0%), as well as *Enterococcus spp.* (6.9%). Yeast-like fungi of the genus *Candida* are often found in association and were isolated in 55.2% of cases. Among the associates, there are representatives of the family *Enterobacteriaceae*, *St. aureus* and non-fermenting gram-negative bacteria.

Thus, the causative agents of infections in purulent wounds in patients with diabetes mellitus are mixed infections, with gram-negative microorganisms such as enterobacteriaceae occupying a leading position (62.1%). In second place is *St. aureus* (31.0%), as well as fungi of the genus *Candida*. number of *St. aureus* in combination with other microorganisms accounted for a significant proportion - 28.1%. These results correspond to microbiological studies of biopsy specimens from patients with diabetic foot syndrome abroad, where the proportion of *S. aureus* ranged from 15% to 50%. In the structure of gram-negative bacteria, the leading position is occupied by *Klebsiella spp.* in association with fungi of the genus *Candida*.